रतुवामाई नगरपालिका मोरङ

वस्तुगत विवरण

(MUNICIPALITY PROFILE)

रतुवामाई नगर कार्यपालिका

कार्यालय

सिजुवा

प्रदेश नं.-१

मोरङ,

२०७४

रतुवामाई नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

१. राजनैतिक तथा प्रशासनिक सिमाना

पूर्व तर्फ:	झापा जिल्ला
पश्चिम तर्फ:	सुनकोसी र पनरी भलिबजार नगरपालिका
उत्तर तर्फ :	उर्लाबारी नगरपालिका
दक्षिण तर्फ:	भारत

२. राजनैतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

बरहदमा गाविसको वडा नं. १,४,५ र ७ लाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. १
भुर्किया गाविसका १,३,४,५ र ६ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. २
महादेवा गाविसका १ देखि ९ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ३
भुर्किया गाविसका २,७,८ र ९ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ४
गोविन्दपुर गाविसका १,३,४ र ७ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ५
सिजुवा गाविसका १,४,७,८ र ९ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ६
सिजुवा गाविसका १,९,३ र ६ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ७
इटहरा गाविसका ६,७ र ९ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ८
इटहरा गाविसका ३,४ र ५ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. ९
इटहरा गाविसका १,२ र ८ नं. वडाहरुलाई	रतुवामाई नपाको वडा नं. १०

३. भौगोलिक अवस्था/उपयोग तथा क्षेत्रफल

भौगोलिक अवस्था:	अर्ध तराई
क्षेत्रफल:	१४२.१४ वर्ग कि.मी.
कृषियोग्य जमिन	१२१४० हेक्टर
कृषि क्षेत्र:	८५ प्रतिशत
गैरकृषि क्षेत्र:	१५ प्रतिशत
सहकारी संस्थाका सदस्य	१४३३५ जना
समुद्र सतहदेखिको उचाई	५५ मिटर
तापक्रम	८ देखि ३४ डिग्री
औसत वर्षा	१०७० मिलिमिटर

४. जनसंख्या

	२०६८ साल	२०७४ साल
घरपरिवार संख्या :	१९४८१	
कुल जनसंख्या:	४४३८०	४६९४४
महिला:	२९०४३	३०००९
पुरुष:	२६४२१	२६४३५
३ वर्षभन्दा कमको संख्या	४३०८ जना	
आदिवासी जनजाति	२०३७९ जना	
दलित	४९.४१	
मधेशी पिछडावर्ग	११३८४	
अन्यजातजाति	१८६८६	

जनसंख्या वृद्धिदर ०.४७ प्रतिशत

लैङ्गिक अनुपात	९०६८ जना
प्रथम विवाह गर्दाको उमेर	२१ वर्ष पुरुष
प्रथम विवाह गर्दाको उमेर	१७.९७ वर्ष महिला

४.शैक्षिक स्थिति

कुल साक्षरता:	६७.१३ %
पुरुष	७८.६९ %
महिला	५८.६१ %
आदिवासी जनजाति	६६.०८ %
दलित वर्ग	५६.८९ %
मधेशी पिछडावर्ग	५२.३३ %
अन्य जात	७९.४१ %

५. घरको अवस्था

खरको छाना भएको घर	३२५९ घर
जस्तापाताले छाएको घर	८८९४
छत ढलाई भएको	१५३

विषयसूची

परिच्छेद एक
वस्तुगत विवरण तयारीको परिचय

पृष्ठभूमि १

मुख्य उद्देश्यहरू २

महत्व २

प्रयोग गरिएका विधिहरू ३

सूचनाहरू विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण ३

वस्तुगत विवरणको सिमा ४

परिच्छेद दुई
रतुवामाई नगरपालिकाको परिचय

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि ५

नामकरण ५

अवस्थिति ५

सिमाना ६

क्षेत्रफल ६

भौगोलिक स्वरूप ६

स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण ६

पर्यटकीय स्थानहरूको विवरण ७

वर्तमान भूउपयोगसम्बन्धी विवरण ८

सिंचित क्षेत्रफल ८

जनसंख्या, वस्तीसम्बन्धी विवरण ९

सरकारी तथा सार्वजनिक जमिनहरूको विवरण ९

परिच्छेद तीन
आधारभुत तथ्यांक विश्लेषण
खण्ड एक
जातिगत विवरण

जनसंख्याको विवरण १०

जनसंख्या प्रक्षेपण ११
लिंगअनुसार घरमुली १२
समूहगत ढुंगेरको जनसंख्या १३
ढुंगेर समूह तथा लिंगअनुसारको जनसंख्या १५
जातिगत जनसंख्या १५
जातिगत समूहको जनसंख्या १९
मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या ३१
धर्मअनुसारको जनसंख्या ३३
साक्षरता ३५
जातिगत समूहको साक्षरता ३७
तृतीय लिंगको तह ४०
विद्यालय जाने ४१
शैक्षिक अवस्था ४४
अशक्तता ४७

खण्ड दुई

घरायसी तथा पारिवारिक विवरण

घरको स्वामित्व र किसिम ४७
घरको छाना ४९
साधन र सुविधाको प्रयोग ५१
खानेपानी ५४
इन्धनको स्रोत ५५
शौचालयको व्यवस्था ५७
महिलाका नाममा घर ५८

खण्ड तीन

विविध विवरणहरू

अशक्तता परिचयपत्र लिएका ६०

आवास आत्मनिर्भरताको अवस्था	६०
परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गाजमिनसम्बन्धी विवरण	६०
आव २०७९।८७ को परिजकरणको विवरण	६१
आव २०७९।८७ को नागरिकता तथा अन्य सिफारिस	६२
सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने विवरण	६२
शैक्षिक संस्था विवरण	६२
विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राको विवरण	६३
बालविकास केन्द्रको विवरण	६३
विद्यालयमा शौचालयको विवरण	६४
तहगत शिक्षक विवरण	६४
विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू	६४
खोपसेवाको विवरण	६५
खोपसेवा छोड्ने बालबालिकाको अवस्था	६६
विगत ३ वर्षको पोषणको अवस्था	६६
कामदारका रूपमा बाहिर गएका बालबालिका	६६
अतिरिक्त बालबालिकाको प्रकार	६७
स्वास्थ्यसम्बन्धी सूचकांक	६७
बालअवस्थाको विवरण	६७
जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको संख्या	६७
अभिभावक शिक्षासम्बन्धी विवरण	६८
बालाधरण तथा सरसफाई	६८
फोहरमैला व्यवस्थापन	६८
खानेपानी केन्द्र	६८
पशुसेवा केन्द्र	६९

दूरसञ्चार सेवाकेन्द्र	६९
नगरपालिकाका हालका भवनहरू	६९
बस पार्क र बस स्टेण्ड	६९
सिंचाईको श्रोत	७०
तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम	७०
टाढाको बस्तिबाट नगरपालिकामा पुगिने अनुमानित समय	७०
बैंक तथा वित्तिय संस्था	७१
खुल्ला क्षेत्र	७१
चरन, अचरन सम्पत्ति	७१
धार्मिक स्थलको नाम	७२
सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था	७४
निर्माणाधिन सार्वजनीक सडकहरू	७५
सदर परिसर बिएर चलेका सवारी साधन	७५
सार्वे क्षेत्रमा चल्ने सवारी साधन	७५
विद्यमान सडक ढलको अवस्था	७६
सार्वजनिक शौचालयसम्बन्धी विवरण	७६
फोहोरमैला भएको क्षतिसम्बन्धी विवरण	७६
विपद अवस्थापन पूर्व तयारी	७७
खानेपानी विद्युतीकरण	७७
पुरस्कारसम्बन्धी विवरण	७७
जोखिमे पुलपुर्ऐसासम्बन्धी विवरण	७८
व्यापारिक केन्द्रको विवरण	७८
सामुदायिक भवनको विवरण	७८
सार्वजनिक पार्क, पौवा र पौवाहरु	७८

क्षेत्रफलसम्बन्धी विवरण	७७
वन, वनस्पति र जडीबुटीसम्बन्धी विवरण	७८
जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गरेको जनसङ्ख्या	७९
मुख्य पेशा र व्यवसाय	७९
औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी	८०
औसत मासिक पारिवारिक बचत	८०
वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी सूचना	८१
पशुधन	८१
गाउँबाट बाहिर निकासी हुने वस्तुहरू	८१
औद्योगिक तथा व्यापार व्यवसाय	८२
विगत ५ आर्थिक वर्षको आयव्ययको विवरण	८४
गाउँपालिकाका प्रमुखको विवरण	८५
एघारौँपालिकाको विवरण	८६
बेरोजगार सङ्ख्याक	८५
अवसर, सुनौति र सम्भावनाहरू	८५
सन्दर्भग्रन्थसूची	
परिशिष्टहरू	

परिच्छेद एक

वस्तुगत विवरण निर्माणको परिचय

पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारले जनताको घरदैलोसम्म सरकारी सेवा र सुविधा पुऱ्याउने उद्देश्यले गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू गठन गरेको हो । केन्द्रीकृत सेवा सुविधा गाउँ र नगरपालिकासम्म विकेन्द्रित हुँदा सरकारी सेवा लिन केन्द्रसम्म धाउनुपर्ने बाध्यताबाट जनतालाई उन्मुक्ति पाएका छन् । लोकतान्त्रिक पद्धतिमा चल्ती सेवा आफूले गाउँघरमा नै पाउन जनताको नैसर्गिक अधिकार पनि हो । यतिबाट सबैतर आफ्नो गाउँ र नगरपालिका विकास सम्बन्धित सूचनाहरू पाउने अधिकार पनि सबै नागरिकको रहेको हुन्छ । नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीबाट नगरवासिका सूचनाहरू एकत्रित हुने र प्रवाह गर्ने सरल हुने आशाले यो वस्तुगत विवरण तयार गर्ने प्रयास गरिएको हो ।

हालसालै गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू घोषणा हुँदा पुराना गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको संरचनामा व्यापक हेरफेर भएको छ । तसर्थ यी क्षेत्रमा विकास निर्माणका कार्य सञ्चालन गर्नका लागि तथ्यांकहरूको अभाव छ । गाउँपालिका र नगरपालिकामा योजना निर्माणका लागि तथा विकास निर्माणका कार्य गर्न यथार्थ सूचनाको आवश्यकता पर्दछ । तर धरापुरी भौगोलिकहरूबाट प्राथमिक तथ्यांक संकलन गरी सूचना प्रवाह गर्न ठूलो खर्च र धेरैजो समय लाग्ने गर्दछ । यसरी अवस्थामा छोटो समयमा तथा कम खर्चमा तथ्यांकको आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले जनसंख्या २०६८ को प्रतिवेदनलाई आधार मानेर यो पार्श्वचित्र निर्माण गरिएको छ । यसले तथ्यांकका लागि सीजनाहरू सञ्चालन गर्न सरल हुने छ ।

सामान्य अर्थमा जुनै पनि व्यक्ति, संस्था, घटना, प्रक्रिया वा विशेषताका बारेको तथ्य वा विस्तृत विवरणलाई सूचना भनिन्छ । सूचना गाउँ र नगरपालिकाहरूका विविध प्रकारका जानकारी दिने विषयवस्तु हुन् । सूचनाहरू संकलनका आधारमा दुई प्रकारका हुन्छन्, जुन प्राथमिक र द्वितीयक सूचना हुन् । प्राथमिक सूचना संकलकले आफैले सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर संकलन गर्दछ भने अर्कोले संकलन गरेर प्रयोग गरेका सूचनालाई द्वितीयक सूचना भनिन्छ । सूचनाहरूलाई संकलन, प्रशोधन (तालिकीकरण), व्याख्या वा विश्लेषण तथा प्रकाशन गर्ने सम्पूर्ण कार्यहरू सूचना व्यवस्थापन अन्तर्गत पर्दछन् । आवश्यकता अनुसार चाहिएको मात्रामा र समयमा सूचना प्राप्त गर्ने सकिनेछ भन्ने उद्देश्यले सूचना व्यवस्थापन गरिन्छ । व्यवस्थित गरिएको सूचनालाई आवश्यक मात्रामा निकाल र प्रयोग गर्न सकिने हुनु पर्दछ । सूचना व्यवस्थापन गर्दा सबै वा अत्यावश्यक मात्रामा उपलब्ध गराउने मुख्य विषय छुट्टने वा ओझेलमा पर्ने सम्भावना हुन्छ । सूचना व्यवस्थापनबाट यसमा हुनसक्ने त्रुटिमा पनि कमी आउने गर्दछ ।

गाउँ र नगरको विकास, निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्नका लागि यथार्थपरक सूचनाको आवश्यकता पर्दछ । साथै गाउँपालिका भित्रका सूचना संकलन र तिनको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी पनि गाउँपालिकाको नै हुने गर्दछ । तर हालसम्म धरापुरी घोषणा भएका गाउँ र नगरपालिकाहरूको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्पष्ट तथा एउटै खाका तयार भएको पाइँदैन । तसर्थ अलगअलग गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले तयार गरेका वस्तुगत विवरणको ढाँचामा पनि

जरूरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावि विकास योजना र रणनीतिहरू तर्जुमा गर्न तथा विकासका विभिन्न प्रकारका कियाकलापहरू संचालन गर्न विशेष महत्व राख्ने स्पष्ट छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तुत वस्तुगत विवरण सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकासका चिन्तक र समाजसेवी लगायत जिज्ञाशु महानुभावहरूलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले प्रस्तुत वस्तुगत विवरण तयारी कार्य महत्वपूर्ण रहेको छ । तसर्थ यस नगरपालिकाको पाश्वचित्र निर्माण गर्ने कार्य गरिएको हो ।

प्रयोग गरिएका विधिहरू

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको ढाँचा तयारीका लागि विगतमा तयार भएका विभिन्न वस्तुगत विवरणहरूको अध्ययन, सहस्राब्दी विकास लक्ष्यका सूचकहरूको अध्ययन, जिल्ला सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन र विगतमा तयार पारिएका नगर विकास योजना तर्जुमा मस्यौदा निर्देशिका आदि सामग्रीहरूको अध्ययन गरिएको छ । यसका साथै यस क्षेत्रका विज्ञहरूसँग गरेको परामर्शलाई पनि आधार लिएर अध्ययन विधि निक्योल गरिएको छ । यसरी वस्तुगत विवरण तथा सूचना संकलनको विधि निर्धारण गरेपछि तथ्यांक या सूचना संकलन गर्ने तथा अनुसन्धानात्मक ढङ्गमा त्यसलाई विश्लेषण तथा प्रस्तुतिकरण गर्ने कार्य गरिएको छ । यसबाट सूचनाहरूको सत्यतामा अभिवृद्धि भएको छ भने दोहोरोपना पनि हटेर गएको छ । यहाँ प्रस्तुत सूचनाहरू जनगणना २०६८ को प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययनबाट पनि संकलन गरिएका छन् । सम्बन्धित क्षेत्रको अवलोकन गर्ने, छलफल गर्ने तथा छनौट भएका सम्बद्ध व्यक्तिहरूलाई प्रश्नावली भराएर पनि सूचना संकलन गरिएका छन् । संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले दिएको ढाँचाका आधारमा नै यसका सूचनाहरू संकलन र प्रकाशन गरिएका छन् ।

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि सर्वप्रथम जनगणनाको प्रतिवेदनलाई अध्ययन गरिएको छ । यसमा विभिन्न संघसंस्था र कार्यालयका प्रतिवेदनलाई पनि आधार मानिएको छ । यसका साथै स्थानीय मानिसहरूसँगको छलफलबाट पनि केही तथ्यांक संकलन गरिएका छन् । यसरी विभिन्न क्षेत्रबाट सूचनाहरू प्राप्त भएपछि तिनीहरूलाई विश्लेषण गरिएको छ । यसका लागि वर्णनात्मक, तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक विधि अपनाइएको छ । यसैगरी जिल्ला तहमा उपलब्ध प्रकाशित तथा अप्रकाशित द्वितीयक सूचनाका श्रोतहरू र विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनहरूको समेत अध्ययन, तुलना र विश्लेषण गरी समग्र गाउँपालिकाको अवस्था झल्कने गरी वस्तुगत विवरण तयार पारिएको छ ।

सूचना विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण

वस्तुगत विवरण तयारीका क्रममा सूचना संकलन, जनगणना प्रतिवेदनको अध्ययन र स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गरेपछि प्राप्त भएका तथ्यांकलाई CSPro 3.3 सफ्टवेयरमा डाटा इन्ट्री गरी तथ्यांकको सामाजिक विज्ञानको तथ्यांकीय कार्यक्रमको विधि (SPSS 11.2) बाट विश्लेषण गर्ने काम गरिएको छ । प्राथमिक तथ्यांकको विश्लेषणका लागि द्वीतियक श्रोतसँग तुलना गरिएको छ । प्राप्त तथ्यांकलाई विश्लेषण गरी नक्सा, तालिका, चित्र तथा वृत्तचित्रमा समेत प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त सूचनालाई वर्णनात्मक तथ्यांकीय विधिबाट विश्लेषण गरिएको छ । गाउँपालिकाको समग्र

स्थितिको विश्लेषण गरी यो पार्श्वचित्र तयार पार्ने क्रममा विभिन्न विषयवस्तुलाई विभिन्न प्रकारका सूचकका रूपमा प्रयोग गरिएको छ।

वस्तुगत विवरणको क्षेत्र र सीमा

प्रस्तुत वस्तुगत विवरणको अध्ययन क्षेत्र विस्तृत भएको हुँदा यसको उद्देश्यले दर्साएका विषयवस्तुलाई नै मुख्य क्षेत्रको रूपमा लिईएको छ। साधन, श्रोत, समय, लागत र सूचना लगायत अन्य विषयवस्तुहरूको सिमितताका कारणले जुनसुकै अध्ययन पनि केही निश्चित सीमा भित्र बाँधिएको हुन्छ। छोटो समयमा र कम खर्चमा पार्श्वचित्र निर्माण गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको हुँदा जनगणनाको प्रतिवेदनलाई आधार मानिएको छ। यता विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनलाई पनि यसमा आधार मानिएको छ। प्राथमिक तथ्यांक संकलनका लागि भने घरधुरी सर्वेक्षण गर्न धेरै समय लाग्ने हुनाले स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गर्ने, निश्चित व्यक्तिलाई छोटो प्रश्नावली भराउने तथा पुराना प्रतिवेदनबाट पनि सूचनाहरू लिने गरिएको छ।

प्रस्तुत वस्तुगत विवरणका सीमाका विषयमा यसमा रतुवामाई नगपालिका भित्रका सूचनामात्र समाविष्ट छन्। यसका लागि प्राथमिक र द्वितीयक दुवै प्रकारका स्रोतसामग्रीको प्रयोग गरी सूचना संकलन गरिएको छ। विशेषगरी स्थलगत सर्वेक्षण गर्ने क्रममा स्थानीय मानिसहरूसँग छलफल गरिएको छ। यस बाहेक जनगणना २०६८ को प्रतिवेदन, गाविसहरूका रेकर्ड, स्थानीय समुदायसँगको छलफल तथा अन्तरकृयाबाट पनि महत्वपूर्ण तथ्यांक संकलन गरिएको छ। सम्बद्ध कार्यालयहरूका प्रतिवेदनलाई पनि सूचनाको स्रोत मानिएको छ। तिनका प्रकाशित र अप्रकासित दुवै प्रकारका प्रतिवेदनको पनि सहयोग लिएको छ। त्यसपछि प्राप्त सूचनाहरूलाई तालिकीकरण गर्ने र विश्लेषण गर्ने कार्य गरी यो पार्श्वचित्र तयार पारिएको छ।

परिच्छेद दुई

रतुवामाई नगरपालिकाको परिचय

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

मोरङको रतुवामाई नगरपालिका जिल्लाको दक्षिण पूर्वी भागमा पर्दछ । यो नगरपालिकाको सबै भूभाग सम्म परेको तराईको क्षेत्रमा अवस्थित छ । मोरङको सिजुवा, बरङगा, गोविन्दपुर, झुर्किया, महादेवा र इटहरा लगायतका क्षेत्रलाई मिलाएर यो नगरपालिका स्थापना गरिएको हो । यस भेगमा अघि धेरै पहिलेदेखि मानिसहरूको बसोबास भएको देखिन्छ । अघि मोरङ भेग झाडीका रूपमा रहँदा पनि यस भेगका खोला किनाराहरूमा स्थानीय आदिवासीहरूको बसोबास थियो । यस नगरपालिका भित्रका विभिन्न भागमा अहिले पनि त्यस्तो पुरानो बसोबासको केन्द्रका अवशेषहरू पाउन सकिन्छ । रतुवा र बकाहा खोलाको बीच तथा मोरङको दक्षिण पूर्वी भागमा यो नगरपालिका अवस्थित छ ।

अघि रतुवामाई क्षेत्र विभिन्न रजौटाहरूको अधीनमा थियो । अघि कुनै बेला यो स्थान प्राग्ज्योतिषपुरमा पर्दथ्यो भने पछि गएर यो भेग मत्स्यदेश भित्र पर्न पुग्यो । त्यस बेला रतुवामाई क्षेत्र विराटराजाको अधीनमा थियो । यसैगरी यो प्रदेश इसापूर्व कालमा नै पुण्ड्रवर्धनको महत्वपूर्ण क्षेत्रका रूपमा रह्यो भने मध्यकालताका यस भेगमा मुरेहांगको अस्तित्व रह्यो । त्यसपछि धनपाल, सुनवर्षि महाराज र अन्य रजौटाहरूको अधिनमा पर्दै रतुवामाई क्षेत्र पाल्पाली सेनहरूको अधिनमा पर्न पुग्यो । पाल्पाली सेनहरूले विजयपुर लगायतका क्षेत्र एकीकरण गर्दा यो भेग तिनको अधीनमा परेको हो । नेपाल एकीकरणको अभियान पछि भने सम्पूर्ण विजयपुर वृहत्तर नेपालमा गाभियो र यो भेग पनि स्वतहनै वृहत्तर नेपालमा पर्न पुग्यो । त्यसपछि यो भेग केही समयका लागि साँगुरीगढीबाट प्रशासित भयो । कालान्तरमा यस नगरपालिका क्षेत्रको प्रशासन मोरङ गोश्वाराबाट गर्न लागियो । यसको केन्द्र रंगेली थियो । वि.सं. १८७२ सालमा यस भेगको सदरमुकाम साँगुरीगढीबाट रंगेलीमा सारिएको हो । त्यसपछि पनि रतुवामाई नगरपालिका क्षेत्र निरन्तर रूपमा मोरङको सिमाभित्र पर्‍यो । पछि जिल्ला बिभाजनका क्रममा रतुवा खोलालाई सिमाना बनाएर यो क्षेत्र मोरङभित्र परेको हो ।

नामकरण

रतुवामाई नगरपालिकाको नामकरण यस नगरपालिकाको पूर्वतिर पर्ने रतुवा खोलाका नामका आधारमा रहेको हो । मोरङको पूर्वी सिमानाका रूपमा रतुवा खोला रहेको छ । रतुवा खोलालाई अघि रत्नमातृका भनिन्थ्यो । पछि यसैको अपभ्रंश भई रतुवा भन्न लागिएको हो । तसर्थ यस नगरपालिकाको नाम पनि रतुवामाई रहन गएको हो । यहाँ रत्नलाई रतुवा र भनियो भने माईलाई भने आमाका रूपमा यथावत राखेर रतुवामाई बनाइएको हो । रत्नमातृका नदी ऐतिहासिक कालमा निकै प्रख्यात थियो, किनकि यसको किनारी भागमा धुप्रै बस्तिहरू थिए । बुद्ध, अशोक र ह्वेनसांग नामक यात्रीहरूले यस भेगको भ्रमण गरेको ऐतिहासिक प्रमाणहरू पाइएका छन् । तसर्थ ऐतिहासिक रूपमा यो क्षेत्र अतिनै महत्वपूर्ण छ । यस नगरपालिकाको पश्चिमतिर भने बकाहा खोला पर्दछ । यस नगरपालिकाका इटहरा, महादेवा, झुर्किया र सिजुवाका सम्पूर्ण वडाहरू समावेश गरिएका छन् भने बरङगा र गोविन्दपुरका केही वडाहरू पनि यसमा समाविष्ट छन् ।

अवस्थिति

मोरङको दक्षिणपूर्वी भागमा पर्ने रतुवामाई नगरपालिका नक्सामा हेर्दा ठाडो आकारमा रहेको छ । यो नगरपालिका विभिन्न गाविसहरू मिलाएर वि.सं. २०७३ सालमा पुनर्निर्माण गरिएको हो ।

नगरपालिका निर्माणका क्रममा साविकको इटहरा गाविसका वडा नं १, २ र ८ लाई रतुवामाईको वडा नं १०, ३, ४ र ५ लाई ९ र ६, ७ र ९ लाई यसको वडा नं ८ बनाइएको छ । यसरी इटहरा गाविसका सबै वडालाई यस नगरपालिकाको ३ वटा वडाहरू बनाइएको देखिन्छ । यता सिजुवाका वडा नं. १, ३ र ६ लाई रतुवामाईको वडा नं ७ तथा वडा नं. ४, ५, ६, ७ र ९ लाई यस नगरपालिकाको वडा नं. ६ कायम गरिएको छ । गोविन्दपुरका वडाहरू १, ३, ४ र ७ लाई रतुवामाईको वडा नं. ५ तथा भुर्कियाको २, ७, ८ र ९ लाई वडा नं. ४ बनाइएको देखिन्छ । यता भुर्कियाकै वडा नं. १, ३, ४, ५ र ६ लाई यसको वडा नं. २ बनाइएको छ । यसैगरी महादेवाको वडा नं. १ देखि ९ सबैलाई रतुवामाईको वडा नं. ३ तथा बरडंगाको १, ४, ५ र ७ नं. वडालाई भने रतुवामाईको वडा नं. १ कायम गरिएको देखिन्छ । यसरी यस नगरपालिकामा जम्मा १० वटा वडाहरू बनाइएका छन् । यस नगरपालिकाको नाम भने यसका पश्चिमतिर रहेको रतुवा खोलाको नामका आधारमा राखिएको हो ।

सिमाना

रतुवामाई नगरपालिका मोरङको दक्षिणपूर्वी सिमानामा पर्दछ । यस नगरपालिकाको सिमाना दक्षिणतिर भारतको बिहार प्रान्त, पूर्वमा रतुवाखोला, पश्चिममा सुनवर्षी र पथरी नगरपालिका तथा उत्तरमा उर्लाबारी नगरपालिका पर्दछन् । यसको पूर्वतिर भने रतुवा खोलाले झापा जिल्लाबाट छुट्याएको छ । यस गाउँपालिकाको सम्पूर्ण भूभाग सम्म तराई भागमा पर्दछ । यसको भू-उपयोगको अवस्थामा अधिकांश भूभाग खेतियोग्य समतल जमिनले ढाकेको छ ।

क्षेत्रफल

रतुवामाई नगरपालिकाको क्षेत्रफल १४२.१५ व.कि.मी. रहेको छ । यसको अधिकांस भूभाग समतल भूभागले ढाकेको छ । यसको दक्षिणतिर ढाल परेर गएको देखिन्छ । यसलाई पूर्वतिरबाट रतुवा खोलाले सिमानाको काम गरेको छ । तसर्थ यसको पूर्वी भाग भने खोलाको बगरका रूपमा रहेको छ ।

भौगोलिक स्वरूप

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्र समतल छ । यहाँको माटो उर्वर छ र जमिन होचो देखिन्छ । यसको छेउछाउमा खोलाको बगर पनि प्रशस्तै छ । यस नगरपालिकाको पानीको ढाल भने दक्षिणतिर छ । तसर्थ यहाँका खोला उत्तरदक्षिण भएर बग्दछन् ।

स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाहरूको विवरण

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा अनेक प्रकारका मेला र चाडपर्व मनाउने चलन छ । विशेषगरी यहाँका आदिवासीहरूले ग्रामथानमा पूजाआजा गर्दछन् । यहाँ ग्रामथानहरूमा वैशाख महिनामा पूजाआजा हुने गरेको छ भने जेठ आषाढमा आषाढे पूजा हुने गरेको छ । रतुवामाईमा पर्ने सुनवर्षी पोखरी क्षेत्रको ग्रामथानमा पहिलो दिन वैशाख १ गतेनै मेला लाग्ने गर्दछ । यस बाहेक यहाँका मानिहरूले दुर्गापूजा, दिपावली, माघी, सकात, जितिया र छैट पर्व मनाउने गर्दछन् । यहाँका शिवालयहरूमा श्रावण महिनाभर पानी चढाउने मानिसहरूको भीडभाड लाग्ने गरेको छ ।

क्रम	चाडपर्व	जात्रा	मेलाहरूका नाम	मनाउने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१			सुनवर्षीमेला	वैशाख १ गते		तराईका विभिन्न जाति तथा अन्य जनजाति
२			डंगडंगे मेला	जेष्ठ ५ र ६ गते		तराई आदिवासी,

						जनजाति र अन्य
३	लक्ष्मीपूजा, माघी दशहरा, फगुवा, शिवरात्री, भुलन र अन्य पर्वहरू			विभिन्न महिना	विभिन्न तिथिहरू	तराईका प्राय सबै जातजाति
४	दशै, तिहार, माघेसंक्रान्ति, साउने संक्रान्ति, तीज, शिवरात्री, चैतेदशै आदि			विभिन्न महिना		क्षेत्री, बाह्मण, दमाई, कामी, नेवार र अन्य जातजाति
५	इद र बकिद					मुशलमानहरू
६	उँधौली,उँभौली			वैशाख्ले र माँसिरे पूर्णिमा		किराती धर्मावलम्बीहरू
७	ल्होसार, मनिरिम्दु					तमांग, गुरूंग र सेर्पाहरू
८			ग्रामथान मेलाहरू	वैशाख ३, ४, ५, ६ र ७ गते		तराईका विभिन्न जाति तथा अन्य जनजाति

स्रोतः रतुवामाई नगरपालिका ।

पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

मोरङको रतुवामाई नगरपालिका क्षेत्रमा ठूला पर्यटकीय क्षेत्रको अभाव छ । हुन यस जिल्लाको प्रख्यात पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा परिचित सुनवर्षि पोखरी यसै नगरपालिकामा पर्दछ । तर यसको प्रचारप्रसार जति हुनुपर्ने हो, त्यति धेरै भने हुन सकेको पाईदैन । यस बाहेक यस नगरपालिकाका मुख्य पर्यटकीय स्थलहरू निम्नानुसारका छन् ।

क्रस	पर्यटकीय क्षेत्रको नाम	वडा नं.	महत्व	दैनिक आउने यात्रुसंख्या	कैफियत
१	सुनवर्षी	५	पोखरी र ग्रामथान	५० जना	वैशाख १ गते मेला लाग्ने
२	शिवनाथ	७	धार्मिक स्थल	१०० जना	शिवरात्री र बाला चतुर्दशी
३	ओम्कारेश्वर शिवालय	६ र ३	धार्मिक स्थल	५० जना	शिवरात्री र श्रावण महिना

स्रोतः रतुवामाई नगरपालिका कार्यालय ।

वर्तमान भूउपयोगसम्बन्धी विवरण

क्रस	विवरण	मापा या नपा	
		क्षेत्रफल	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	९००० हे	८५ प्रतिशत
२	वन तथा चरन क्षेत्र	२.५ हे	०.१ प्रतिशत
३	आवास क्षेत्र	७४१ हे	७ प्रतिशत
४	नदिनालाले ओगटेको क्षेत्र	२११ हे	२ प्रतिशत
५	ताल तलैया	२.५ हे	०.१
६	सिमसार क्षेत्र		०
७	औद्योगिक क्षेत्र	२११ हे	२ प्रतिशत
८	सडकले ओगटेको क्षेत्र	१०५ हे	१ प्रतिशत
९	९ अन्य	३१५ हे	२.८ प्रतिशत
१०	जम्मा		१०० प्रतिशत

श्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

रतुवामाई नगरपालिकाको अत्यधिकजसो जमिनमा खेती गरिएको छ । यहाँको जमिन खेतीयोग्य भएको तथा विभिन्न खोलाबाट पानीका लागि नहर बनाइएको हुँदा यहाँ खेतिपाति गर्ने मानिसको संख्या निकै बढी छ । यस जिल्लाका अन्य भागमा जस्तो यहाँ सिंचाईको धेरै राम्रो व्यवस्था नभए पनि भूमिगत जलस्रोतको प्रयोग गरेर पनि यहाँका कृषकहरूले खेतिपाति गर्ने गरेका छन् । यसबाट रतुवामाई नगरपालिका खेतिपातिका लागि निकै महत्वपूर्ण मानिन्छ ।

सिंचित क्षेत्रफल

क्रस	विवरण	क्षेत्रफल	कैफियत
१	सालैभर सिंचित	४८३८ हे	
२	मौसमी सिंचित	१३७३ हे	
३	कुल सिंचित क्षेत्रफल	६२११ हे	
४	असिंचित जमिन	६६२२ हे	
५	खेतियोग्य जमिन	१२८३३ हे	
६	खेति गरिएको जमिन	१२८३३ हे	

श्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय ।

बन क्षेत्र, नर्सरीसम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल	प्रतिशत	कैफियत
सामुदायिक वन	१	२० बिगाहा		
कबुलियती वन	०			
धार्मिक वन	१	९ कट्ठा		
सरकारी संरक्षित वन	०			
अन्य (नीजि)	३	६.६ हे		
जम्मा	५	२.५ हे		

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, २०७४ ।

सरकारी तथा सार्वजनिक जमिनहरूको विवरण

कस	जमिन रहेको स्थान	क्षेत्रफल	स्वामित्व
१	महादेवा, सिजुवा, झुर्किया, बरडंगा र गोविन्दपुरमा	४० बिगाहा	
जम्मा		४० बिगाहा	

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, २०७४ ।

परिच्छेद तीन

आधारभूत तथ्यांक विश्लेषण

खण्ड एक

व्यक्तिगत विवरण

जनसंख्याको विवरण

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाको कूल जनसंख्या वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार ५५३८० जना रहेको छ, जसमा महिला २९०४३ जना र पुरूष २६३३७ जना छन् । वि.सं. २०५८ सालको जनगणना अनुसार यहाँको जनसंख्या ५२८४५ थियो, जसमा महिला २६६४७ जना र पुरूष २६१९८ जना थिए । वि.सं. २०६८ सालपछि पनि यस गाउँपालिकाको जनसंख्या सामान्य रूपमा वृद्धि भएको छ । तर यहाँको जनसंख्याको वृद्धि निकै कम मात्रामा भएको छ । तलको तालिकामा यस गाउँपालिकाको वि.सं. २०६८ सालको राष्ट्रिय जनगणनाअनुसारको जनसंख्या र घरपरिवार संख्या दिइएको छ ।

तालिका नं. १

वडा न घर परिवार तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

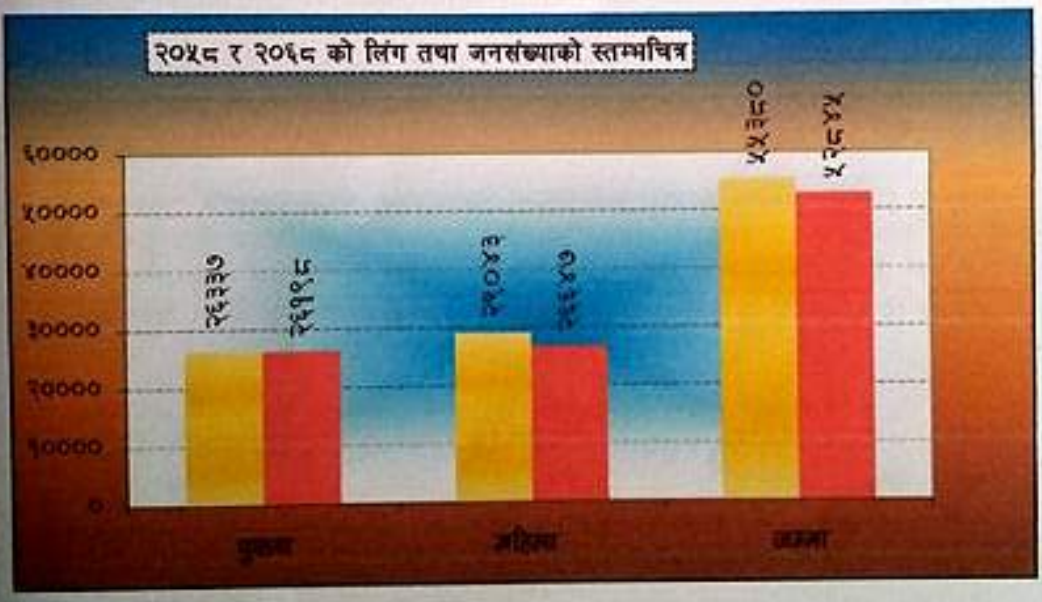
वडा नं.	लिङ्ग (२०६८)		जम्मा	घरपरिवार संख्या	औषत परिवार सख्या	लैङ्गिक अनुपात	लिङ्ग (२०५८)		जम्मा	औषत वार्षिक जनसंख्या वृद्दिदर पुरूष	औषत वार्षिक जनसंख्या वृद्दिदर महिला	औषत वार्षिक जनसंख्या वृद्दिदर
	पुरूष	महिला					पुरूष	महिला				
१	२३३३	२२९२	४६२५	९४८	४.८८	१०१.७९						
२	२३७९	२६५४	५०३३	११७०	४.३०	८९.६४						
३	२५८७	२६००	५१८७	११३५	४.५७	९९.५०						
४	३१३०	३२४२	६३७२	१४३५	४.४४	९६.५५						
५	३७६३	३९१७	७६८०	१६६३	४.६२	९६.०७						
६	२७०५	३१४८	५८५३	१३५३	४.३३	८५.९२						
७	२४२९	२७९७	५२२६	१२०६	४.३३	८६.८४						
८	२६४८	३०६१	५६०९	१२८५	४.३६	८३.२४						
९	२२५६	२६४३	४८९९	११४५	४.२८	८५.३६						
१०	२२०७	२६८९	४८९६	११४२	४.२९	८२.०८						

जम्मा	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१२४८२	४.४४	९०.६८	२६१९८	२६६४७	५२८४५	०.०५	०.८६	०.४७

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार रतुवामाई नगरपालिकाको कूल जनसंख्या ५५३८० जना पुगेको छ । यहाँ पुरूषको संख्या २६३३७ जना र महिलाको संख्या भने यस भन्दा केही ज्यादा २९०४ जना छ । रतुवामाईको घरपरिवार संख्या भने १२४८२ छ । यहाँको औषत परिवार संख्या ४.४४ रहेको देखिन्छ । यता लैंगिक अनुपात भने ९०.६८ रहेको छ । यहाँ महिलाको तुलनामा पुरूषको संख्या केही कम छ । रतुवामाई नगरपालिकाको औषत जनसंख्या वृद्धिदर ०.४७ प्रतिशत रहेको छ । वडागत आधारमा सबैभन्दा बढी घरपरिवार भएको वडा नं. ५ हो, जसमा १६६३ घरपरिवार छन् । यता सबैभन्दा कम घरपरिवार वडा नं. १ मा ९४८ वटा रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

रेखाचित्र नं. १

जनसंख्या प्रक्षेपण

भोरडको रतुवामाई नगरपालिकाको जनसंख्यालाई विभिन्न समयका लागि प्रक्षेपण गर्ने कार्य पनि गरिएको छ । यस नगरपालिकाको लिंगअनुसारको जनसंख्या निम्नानुसारले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. २

लिङ्ग अनुसार विभिन्न वर्षहरूको अनुमानित जनसंख्या विवरण लिंगका आधारमा जनसंख्या

वि.नं.	लिङ्ग (२०६८)			२०७४ को अनुमानित जनसङ्ख्या			२०७५ को जनसङ्ख्या			जनसंख्या दोब्बर हुन लाग्ने समय
	पुरूष	महिला	जम्मा	पुरूष	महिला	जम्मा	पुरूष	महिला	जम्मा	
१	२६३३७	२९०४३	५५३८०	२६४२१	२९८६९	५६९५५	२६४३५	३०००९	५७२२२	१४८
जम्मा	२६३३७	२९०४३	५५३८०	२६४२१	२९८६९	५६९५५	२६४३५	३०००९	५७२२२	१४८

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाको वि.सं. २०६८ सालको जनसंख्या ५५३८० जना रहेको छ । यता वि.सं. २०७४ सालमा यो जनसंख्या ५६९५५ जना पुगेको तथा वि.सं. २०७५ सालमा भने ५७२२२ पुग्ने अनुमान गरिएको छ । यस नगरपालिकामा जनसंख्या दोब्बर हुन भने जम्मा १४८ वर्ष लाग्ने अनुमान छ । यसरी यस नगरपालिकाको जनसंख्या सामान्य रूपमा वृद्धि भएको देखिन्छ ।

लिङ्ग अनुसार घरमुली

रतुवामाई नगरपालिकाको जनसंख्याको विवरण हेर्दा यहाँ महिलाको तुलनामा पुरूषहरूको घरमुली संख्या निकै ज्यादा रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा जम्मा १२४८२ घरपरिवार मध्ये ९५८८ जना घरमुली पुरूषहरू नै रहेका छन् भने महिला घरमुली संख्याचाहिं निकै न्यून मात्रमा २८९४ जनामात्र रहेको छ । तलको तालिकामा लिंगअनुसारको घरमुलीको संख्या देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३

वडा नं. तथा लिङ्ग अनुसार घरपरिवार मूलीको संख्या

वडा नं.	लिङ्ग		जम्मा
	पुरूष	महिला	
१	७९०	१५८	९४९
२	८९४	२७८	११७२
३	९६३	१७२	११३८
४	११२१	३१४	१४३९
५	१३४८	३१५	१६६८
६	१०२९	३२४	१३५९
७	९००	२०६	१२१३
८	९३३	३५२	१२९३

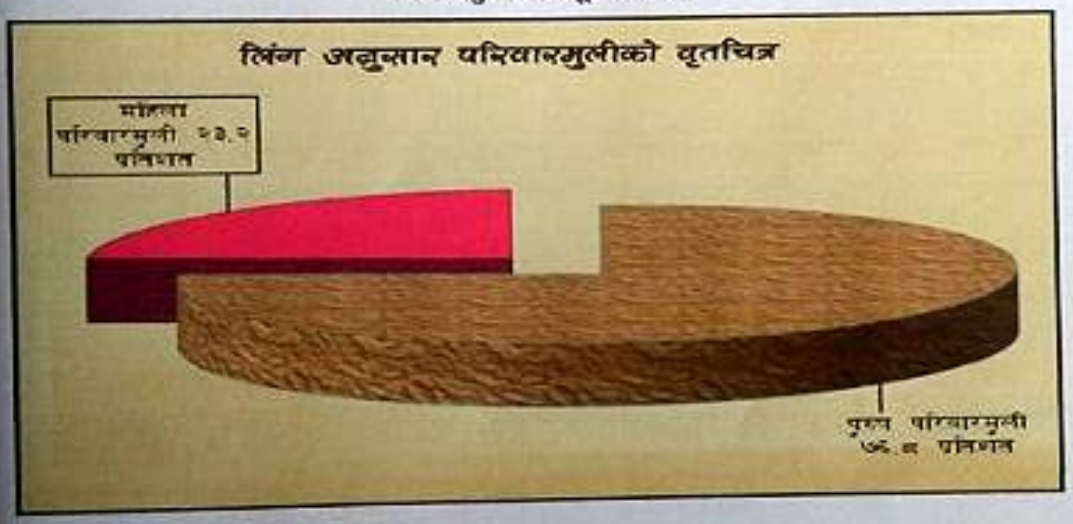
९	८०२	३४३	११५४
१०	८०८	३३४	११४२
जम्मा	९५८८	२८९४	१२४८२

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा दिइएको लिंगअनुसारको घरमुलीको विवरणमा सबैभन्दा ज्यादा महिला घरमुली भएको वडा वडा नं. ८ हो, जहाँ जम्मा ३५२ जना महिलाहरू घरमुली रहेका देखिन्छन् । सामान्यतया आदिवासि जनजातिको वसोवास भएका वडाहरूमा महिला घरमुलीको संख्या ज्यादा रहने गरेको देखिन्छ । यसलाई तलको रेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

रेखाचित्र नं. २

लिंगअनुसार घरमूली संख्या

माथिको लेखाचित्रमा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका २३.२ प्रतिशत घरहरूमा मूलीका रूपमा महिलाहरू रहेका छन् भने बाँकी ७६.८ प्रतिशत घरका मूली भने पुरूषहरू नै छन् । तसर्थ यहाँका घरको संचालनमा पुरषहरूकै बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । जनगणना २०५८ अनुसार पुरूष घरमुलीको प्रतिशत यसभन्दा केही ज्यादा थियो । तसर्थ हाल आएर पुरूषको तुलनामा महिलाको घरमुलीको प्रतिशत केही वृद्धि भएको देखिन्छ ।

समूहगत उमेरको जनसंख्या

जनसंख्याको विश्लेषणमा उमेर समूहको महत्वपूर्ण उपयोगिता रहेको हुन्छ । यसले नगरपालिका र गाउँपालिकाको गत जनसंख्याको ढाँचालाई वर्गिकरण गरेर कुन उमेरका मानिसहरूको संख्या के कति छ भन्ने कुरालाई स्पष्ट गर्दछ । यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा संख्या १० देखि १४ वर्षको बीचको उमेर समूहका मानिसहरूको रहेको छ । यिनीहरूको संख्या नगरपालिकाको कूल जनसंख्याको ११.८७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसैगरी सबैभन्दा कम संख्यामा रहेका उमेर समूहका मानिसहरू ६५ देखि ६९ वर्षको उमेर समूहको छ । यहाँ यिनीहरूको संख्या

जम्मा २.४३ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । तीन वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संख्या ७.७८ प्रतिशत रहेको छ भने पूर्व प्राथमिक विद्यालयमा जाने उमेरका ४ देखि ५ वर्ष उमेरका बालबालिका ४.४७ प्रतिशत अर्थात २४७४ जना रहेका छन् । यहाँ ६ देखि ९ वर्ष उमेरका बालबालिका भने ८.८६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको उमेर समूहको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

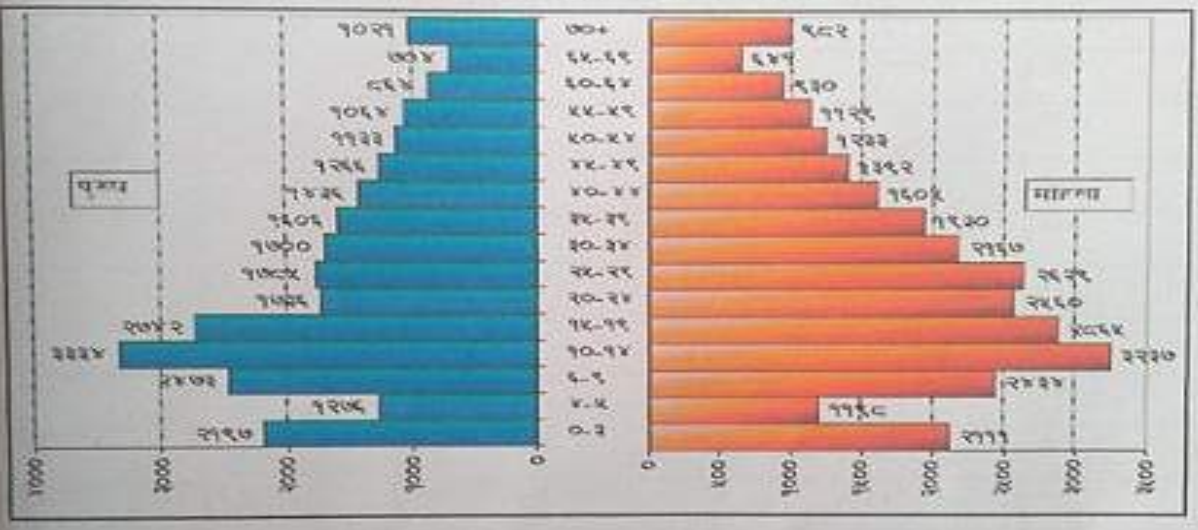
सि.नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
१	३ वर्ष भन्दा कम	२१९७	२१११	४३०८	७.७८
२	४ देखि ५	१२७६	११९८	२४७४	४.४७
३	६ देखि ९	२४७३	२४३४	४९०७	८.८६
४	१० देखि १४	३३३४	३२३७	६५७१	११.८७
५	१५ देखि १९	२७४२	२८६५	५६०७	१०.१२
६	२० देखि २४	१७३६	२५६०	४२९६	७.७५
७	२५ देखि २९	१७८५	२६२९	४४१४	७.९७
८	३० देखि ३४	१७००	२९६७	३८६७	६.९८
९	३५ देखि ३९	१६०६	१९३०	३५३६	६.३८
१०	४० देखि ४४	१४३६	१६०५	३०४१	५.४९
११	४५ देखि ४९	१२६६	१३९२	२६५८	४.८०
१२	५० देखि ५४	११३३	१२३३	२३६६	४.२७
१३	५५ देखि ५९	१०६४	११२९	२१९३	३.९६
१४	६० देखि ६४	८६४	९३०	१७९४	३.२४
१५	६५ देखि ६९	७०४	६४१	१३४५	२.४३
१६	७० वर्ष भन्दा माथि	१०२१	९८२	२००३	३.६२
जम्मा		२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा दिएअनुसार ७० वर्षभन्दा माथिको या आश्रित तथा जेष्ठ नागरिकको संख्या पनि ३.६२ प्रतिशत रहेको छ । समग्रमा यस नगरपालिकामा पुरूषको तुलनामा महिलाहरूको संख्या ज्यादा रहेका उमेर समूह १५ देखि १९ वर्ष, २० देखि २४, २५ देखि ६४ वर्ष उमेर समूहका मानिसहरू छन् । यता ७० वर्षभन्दा माथिको जनसंख्यामा भने पुरूषको संख्या ज्यादा रहेको छ । यसबाट ज्यादा लामो समयसम्म बाँच्ने मानिसहरू यस गाउँपालिकामा पुरूषहरू ज्यादा भएको देखिन्छ ।

लेखाचित्र नं. ३

लिङ्ग तथा उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको पिरामिड

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या

यस नगरपालिकामा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको बाहुल्यता रहेको छ । उमेरका आधारमा दस वर्षदेखि माथिका साठी वर्षसम्मको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको प्रतिशत निकै उच्च रहेको छ । यस गाउँ पालिकाका विभिन्न उमेर समूहका जनसंख्या वडागत रूपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५

वडा नं., उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१	१	३ वर्ष भन्दा कम	१९७	२०६	४०३
२		४ देखि ५	१२५	११७	२४२

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
३		६ देखि ९	२४६	२३९	४८५
४		१० देखि १४	३३१	३३६	६६७
५		१५ देखि १९	२३४	२०१	४३५
६		२० देखि २४	१५२	१६२	३१४
७		२५ देखि २९	१८५	१९९	३८४
८		३० देखि ३४	१५०	१७९	३२९
९		३५ देखि ३९	१४७	१६४	३११
१०		४० देखि ४४	१२९	११२	२४१
११		४५ देखि ४९	११०	१०७	२१७
१२		५० देखि ५४	८१	८५	१९६
१३		५५ देखि ५९	९०	६९	१५९
१४		६० देखि ६४	४९	५५	१०४
१५		६५ देखि ६९	५०	३९	८९
१६		७० वर्ष भन्दा माथि	५७	५२	१०९
जम्मा			२३३३	२२९२	४६२५
१७	२	३ वर्ष भन्दा कम	२९१	२३९	५३०
१८		४ देखि ५	१३५	१४४	२७९
१९		६ देखि ९	२३८	२९०	५२८
२०		१० देखि १४	३२३	३३७	६६०
२१		१५ देखि १९	२०४	२७८	४८२
२२		२० देखि २४	१५२	२०६	३५८
२३		२५ देखि २९	१४७	१९६	३४३
२४		३० देखि ३४	१३७	१८०	३१७
२५		३५ देखि ३९	१५४	१९३	३४७

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
२६		४० देखि ४४	१४१	१४५	२८६
२७		४५ देखि ४९	११९	१२०	२३९
२८		५० देखि ५४	८२	७८	१६०
२९		५५ देखि ५९	७९	९१	१७०
३०		६० देखि ६४	६९	६१	१३०
३१		६५ देखि ६९	६३	५०	११३
३२		७० वर्ष भन्दा माथि	४५	४६	९१
जम्मा			२३७९	२६५४	५०३३
३३	३	३ वर्ष भन्दा कम	२४९	२३७	४८६
३४		४ देखि ५	१३७	१२२	२५९
३५		६ देखि ९	२३४	२३८	४७२
३६		१० देखि १४	३२७	३११	६३८
३७		१५ देखि १९	२७३	२६५	५३८
३८		२० देखि २४	१८६	२२०	४०६
३९		२५ देखि २९	१८८	२३१	४१९
४०		३० देखि ३४	१७७	१९८	३७५
४१		३५ देखि ३९	१७०	१९४	३६४
४२		४० देखि ४४	१३५	१३२	२६८
४३		४५ देखि ४९	१२५	१२४	२४९
४४		५० देखि ५४	९३	९०	१८३
४५		५५ देखि ५९	९४	९९	१९३
४६		६० देखि ६४	८३	६५	१४८
४७		६५ देखि ६९	४३	५६	९९
४८		७० वर्ष भन्दा माथि	६२	४८	११०

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
जम्मा			२४८७	२६००	५१८७
४९	४	३ वर्ष भन्दा कम	२४९	२६३	५१२
५०		४ देखि ५	१८३	१५२	३३५
५१		६ देखि ९	३१२	२९८	६१०
५२		१० देखि १४	३७८	३६२	७४०
५३		१५ देखि १९	३४८	३३९	६८७
५४		२० देखि २४	२४७	२६४	५११
५५		२५ देखि २९	२२९	२७५	५०४
५६		३० देखि ३४	१८२	२२९	४११
५७		३५ देखि ३९	१९३	२०९	४०२
५८		४० देखि ४४	१४७	१९१	३३८
५९		४५ देखि ४९	१७७	१७९	३५६
६०		५० देखि ५४	१४३	१४१	२८४
६१		५५ देखि ५९	१२७	१२४	२५१
६२		६० देखि ६४	८२	८५	१६८
६३		६५ देखि ६९	५७	५८	११५
६४		७० वर्ष भन्दा माथि	७५	७३	१४८
जम्मा			३१३०	३२४२	६३७२
६५	५	३ वर्ष भन्दा कम	३१५	२९५	६१०
६६		४ देखि ५	१७५	१६२	३३७
६७		६ देखि ९	३५७	३३२	६८९
६८		१० देखि १४	४९३	४४७	९६०
६९		१५ देखि १९	४२६	४३४	८६०
७०		२० देखि २४	२५१	२१५	४६८

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
७१		२५ देखि २९	२६१	३६६	६२७
७२		३० देखि ३४	२३४	२७२	५०६
७३		३५ देखि ३९	१९८	२६७	४६५
७४		४० देखि ४४	२०४	१९०	३९४
७५		४५ देखि ४९	१६०	१७५	३३५
७६		५० देखि ५४	१५५	१४४	२९९
७७		५५ देखि ५९	१३७	१५६	२९३
७८		६० देखि ६४	१२०	१३४	२५४
७९		६५ देखि ६९	१०१	८२	१८३
८०		७० वर्ष भन्दा माथि	१५४	१४६	३००
जम्मा			३०६३	२९१७	५९८०
८१	१	३ वर्ष भन्दा कम	१७७	१८७	३६४
८२		४ देखि ५	१११	१०९	२२२
८३		६ देखि ९	२३९	२३३	४७२
८४		१० देखि १४	२४६	२९९	६४५
८५		१५ देखि १९	२७३	२९१	५६४
८६		२० देखि २४	१५२	३१२	४६४
८७		२५ देखि २९	१६१	२७४	४३५
८८		३० देखि ३४	१९५	२५७	४२२
८९		३५ देखि ३९	१७५	२०१	३७७
९०		४० देखि ४४	१५७	१८६	३४३
९१		४५ देखि ४९	१३४	१४८	२८२
९२		५० देखि ५४	१४२	१६६	३०८
९३		५५ देखि ५९	११९	१३०	२४९

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरूष	महिला	
९४		६० देखि ६४	११०	१२१	२३१
९५		६५ देखि ६९	७९	८३	१६२
९६		७० वर्ष भन्दा माथि	१५२	१५१	३०३
जम्मा			२७०५	३१४८	५८५३
९७	७	३ वर्ष भन्दा कम	२२८	२०९	४३७
९८		४ देखि ५	१०६	१२९	२३५
९९		६ देखि ९	२२०	२२५	४४५
१००		१० देखि १४	२९२	२६७	५५९
१०१		१५ देखि १९	२३३	२३२	४६५
१०२		२० देखि २४	१६६	२८१	४४७
१०३		२५ देखि २९	१६५	२९०	४५५
१०४		३० देखि ३४	१७८	२०१	३७९
१०५		३५ देखि ३९	१३७	१८४	३२१
१०६		४० देखि ४४	१४९	१६२	३११
१०७		४५ देखि ४९	११२	१३८	२५०
१०८		५० देखि ५४	९३	१०६	१९९
१०९		५५ देखि ५९	१०१	१२७	२२८
११०		६० देखि ६४	८३	८८	१७१
१११		६५ देखि ६९	६७	६८	१३५
११२		७० वर्ष भन्दा माथि	९९	९०	१८९
जम्मा			२४२९	२७९७	५२२६
११३	८	३ वर्ष भन्दा कम	१८६	१६५	३५१
११४		४ देखि ५	१२०	११४	२३४
११५		६ देखि ९	२४४	२१७	४६१

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१११		१० देखि १४	३०१	३४५	६४६
११७		१५ देखि १९	२७६	३१५	५९१
११८		२० देखि २४	१३०	२९१	४२१
११९		२५ देखि २९	१५९	२९९	४५८
१२०		३० देखि ३४	१८५	२४९	४३४
१२१		३५ देखि ३९	१५९	१७९	३३८
१२२		४० देखि ४४	१३९	१७०	३०९
१२३		४५ देखि ४९	११५	१४२	२५८
१२४		५० देखि ५४	१२२	१५०	२७२
१२५		५५ देखि ५९	१०१	११५	२१६
१२६		६० देखि ६४	८८	११७	२०५
१२७		६५ देखि ६९	८३	७५	१५८
१२८		७० वर्ष भन्दा माथि	१३९	११८	२५७
जम्मा			२५४८	३०६१	५६०९
१२९	९	३ वर्ष भन्दा कम	१४६	१२६	२७२
१३०		४ देखि ५	९०	६७	१५७
१३१		६ देखि ९	१९७	१९८	३९५
१३२		१० देखि १४	२७६	२८६	५६२
१३३		१५ देखि १९	२४३	२५३	४९६
१३४		२० देखि २४	१४७	२४२	३८९
१३५		२५ देखि २९	१४६	२४७	३९३
१३६		३० देखि ३४	१५७	२०३	३६०
१३७		३५ देखि ३९	१३३	१६४	२९७
१३८		४० देखि ४४	१२७	१५६	२८३

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१३९		४५ देखि ४९	१०१	१३२	२३३
१४०		५० देखि ५४	९९	१३४	२३३
१४१		५५ देखि ५९	१०१	१११	२१२
१४२		६० देखि ६४	८७	१०८	१९५
१४३		६५ देखि ६९	७५	७७	१४२
१४४		७० वर्ष भन्दा माथि	१३१	१६९	२७०
जम्मा			२२५६	२६४३	४८९९
१४५	९	३ वर्ष भन्दा कम	१५९	१८४	३४३
१४६		४ देखि ५	९२	८२	१७४
१४७		६ देखि ९	१८६	१६४	३५०
१४८		१० देखि १४	२४७	२४७	४९४
१४९		१५ देखि १९	२३२	२५७	४८९
१५०		२० देखि २४	१५१	२१७	४१८
१५१		२५ देखि २९	१४४	२८२	४२६
१५२		३० देखि ३४	१३५	१९९	३३४
१५३		३५ देखि ३९	१३९	१७५	३१४
१५४		४० देखि ४४	१०७	१५१	२५८
१५५		४५ देखि ४९	१०२	१२७	२२९
१५६		५० देखि ५४	११३	१३९	२५२
१५७		५५ देखि ५९	११५	१३७	२५२
१५८		६० देखि ६४	९२	९६	१८८
१५९		६५ देखि ६९	८६	५३	१३९
१६०		७० वर्ष भन्दा माथि	१०७	११९	२२६

सि.नं.	वडा नं.	उमेर समूह	लिङ्ग		जम्मा
			पुरूष	महिला	
जम्मा			२२०७	२६८९	४८९६

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा एकल उमेरअनुसार ३ वर्षभन्दा कमका बालबालिकाको संख्या ४३०८ जना रहेको छ । यसैगरी ४० वर्षसम्मको जनसंख्या भने ४१३१७ जना देखिन्छ । यता ७६ वर्षभन्दा माथिका पुरूष ४०८ र महिला ४४० गरी जम्मा ८४८ जना रहेका देखिन्छन् । यस नगरपालिकामा उमेर समूहअनुसारको जनसंख्यामा सबैभन्दा धेरै १४ वर्षका ७७७ जना छन् ।

तालिका नं. ६

एकल उमेर अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर	लिंग		जम्मा
	पुरूष	महिला			पुरूष	महिला	
३ वर्ष भन्दा कम	२१९७	२१११	४३०८	४० वर्षसम्मको	१९४७१	२१८४६	४१३१७
४	६३३	५५९	११९२	४१	१८१	१९५	३७६
५	६४३	६३९	१२८२	४२	२८३	२७६	५५९
६	६१५	६६५	१२८०	४३	१८९	२२६	४१५
७	६०१	६११	१२१२	४४	१६१	१९३	३५४
८	७३८	६७१	१४०९	४५	५४६	५७७	११२३
९	५१९	४८७	१००६	४६	१८५	२०५	३९०
१०	७६२	७७५	१५३७	४७	१६१	१७५	३३६
११	४७९	४९३	९७२	४८	२३३	२७७	५१०
१२	८४१	७१७	१५५८	४९	१४१	१५८	२९९
१३	५८०	६००	११८०	५०	४५५	४८८	९४३
१४	६७२	६५२	१३२४	५१	१६०	१५८	३१८
१५	६१४	५९७	१२११	५२	२३५	२६३	४९८
१६	६२५	६५७	१२८२	५३	१२४	१६०	२८४

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर	लिंग		जम्मा
	पुरूष	महिला			पुरूष	महिला	
१७	४९९	५३७	१०३६	५४	१५९	१६४	३२३
१८	६५५	६७४	१३२९	५५	३८९	३९६	७८५
१९	३४९	४००	७४९	५६	१९८	१८४	३८२
२०	३९६	६७८	१०७४	५७	१५७	१८८	३४५
२१	२७३	३८५	६५८	५८	१८८	२०८	३९६
२२	४३३	५७३	१००६	५९	१३२	१५३	२८५
२३	२८२	४५८	७४०	६०	४१४	४३५	८४९
२४	३५२	४६६	८१८	६१	११७	१२२	२३९
२५	५०८	८२७	१३३५	६२	१२९	१६०	२८९
२६	३२७	५३७	८६४	६३	१०२	१२१	२२३
२७	३१७	४२४	७४१	६४	१०२	९२	१९४
२८	४००	५८४	९८४	६५	२५७	२७६	५३३
२९	२३३	२५७	४९०	६६	८७	८७	१७४
३०	६२१	८५४	१४७५	६७	१२०	९०	२१०
३१	२२२	२४४	४६६	६८	१५०	१२८	२७८
३२	३६४	४७२	८३६	६९	९०	६०	१५०
३३	२३०	३२०	५५०	७०	२२३	२१२	४३५
३४	२६३	२७७	५४०	७१	७१	६८	१३९
३५	६६६	७८६	१४५२	७२	१०१	७०	१७१
३६	२७८	३४९	६२७	७३	७०	५३	१२३
३७	२१२	२१८	४३०	७४	५३	३६	८९
३८	२८५	३८६	६७१	७५	९५	१०३	१९८
३९	१६५	१९१	३५६	७६ वर्ष	४०८	४४०	८४८

उमेर	लिंग		जम्मा	उमेर	लिंग		जम्मा
	पुरूष	महिला			पुरूष	महिला	
४०	६२२	७१५	१३३७	भन्दा माथि			
जम्मा	१९४७१	२१८४६	४१३१७	कुल जम्मा	२६३३७	२९०४३	५५३८०

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका एकल उमेरअनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा के देखिन्छ भने यहाँ ७६ वर्षभन्दा माथिको जनसंख्या ८४ जना छ । यता ७४ वर्ष वर्षसम्मका मानिसहरू १०० भन्दा कम छन् ।

जातिगत जनसंख्या

रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न जात तथा जनजातिका मानिसहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न ७५ जातजातिका मानिसहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ । यिनीहरूमध्ये यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने सबैभन्दा ज्यादा जनसंख्या रहेको जाति पहाडे ब्राह्मण हो, जसको संख्या ८७९७ जना रहेको छ । यस आधारमा उनीहरूको प्रतिशत १५.८८ हुन आउँछ । यसपछि यस गाउँपालिकामा क्षेत्री, ताजपुरीया र मुश्लिम आदि जातजातिका मानिसहरूको बसोबासमा बाहुल्यता रहेको पाइन्छ । यसैगरी यहाँ सबैभन्दा कम १० घरपरिवार भन्दा कम संख्यामा बसोबास गर्ने १९ जातिहरू छन्, जसमा सुनुवार, खवास, गडेर र ठकुरी आदि जातजाति रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको जातिगत जनसंख्याको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ७

जातजाति, तथा लिङ्ग अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
१	ब्राह्मण पहाड	२०७१	४०२५	४७७२	८७९७	१५.८८	४.२५
२	क्षेत्री	१९३४	३८७१	४५४७	८४१८	१५.२०	४.३५
३	ताजपुरिया	१०७०	२२९५	२४००	४६९५	८.४८	४.३९
४	मुस्लिम	८४९	२०४३	२२०४	४२४७	७.६९	४.९६
५	गगराई	७७५	१६०२	१७०९	३३११	५.९८	४.२७
६	राजवंशी	६१५	१२७५	१२९६	२५७१	४.६४	४.१८

क्र.सं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
७	सतार	५३३	१२२४	१३००	२५३१	४.५७	४.७५
८	नेवार	३००	५९२	७४२	१३३४	२.४१	४.४५
९	लिम्बु	२८८	५३२	६४९	११९१	२.१५	४.१४
१०	मुसहर	२६४	६१३	६१८	१२३१	२.२२	४.६६
११	सन्यसी	२३१	५०७	५४६	१०५३	१.९०	४.५६
१२	तेली	२२७	५५२	५४२	१०९४	१.९८	४.८२
१३	राई	२१२	४१५	५२५	९४०	१.७०	४.४३
१४	माझी	२०४	४०८	४४९	८४७	१.५५	४.२०
१५	यादव	१९६	४५७	४४६	९०३	१.६३	४.६१
१६	दमाइ	१८२	३७९	४४६	८२५	१.४९	४.५३
१७	तामाङ	१५०	२९०	३६९	६५९	१.१९	४.३९
१८	अमात	१३२	३१९	२९९	६१८	१.१२	४.६८
१९	केवत	१२७	२८३	२७९	५६२	१.०१	४.४३
२०	कामी	१२५	२६०	२९४	५५४	१.००	४.४३
२१	मगर	११४	२११	२४१	४५२	०.८२	३.९६
२२	तत्मा	१०९	२६६	२६८	५३४	०.९६	४.९०
२३	थारू	१०७	२४२	२४९	४९१	०.८९	४.५९
२४	मल्लाह	१०४	२५६	२५७	५१३	०.९३	४.९३
२५	धोबी	१०२	२२०	२२४	४४४	०.८०	४.३५
२६	गोनिया	९६	२३३	२२४	४५७	०.८३	४.७८
२७	हजाम ठाकुर	८४	२१०	२०९	४१९	०.७६	४.९९
२८	धरै	७९	१४७	१५४	३०१	०.५४	३.८१
२९	धुवी	७४	१७९	१६८	३४७	०.६३	४.६३

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरूष	महिला			
३०	सार्की	७२	१२२	१४२	२६४	०.४८	३.६७
३१	धानुक	६१	१४८	१५४	३०२	०.५५	४.९५
३२	चमार	५४	११७	१२७	२४४	०.४४	४.५२
३३	पासवान	५४	१११	११२	२२३	०.४०	४.१३
३४	हलुवाई	४८	१२२	१३५	२५७	०.४६	५.३५
३५	घर्ति भुजेल	४७	८२	११३	१९५	०.३५	४.१५
३६	कुमाल	४५	८९	९३	१८२	०.३३	४.०४
३७	गुरूङ्ग	३८	६९	७६	१४५	०.२६	३.८२
३८	कौरी	३५	१०२	८९	१९१	०.३४	५.४६
३९	बाँतर	३२	७४	९१	१६५	०.३०	५.१६
४०	बरमु बह्मु	३१	७५	७२	१४७	०.२७	४.७४
४१	सोनार	३०	७७	७२	१४९	०.२७	४.९७
४२	लोहार	३०	५८	७५	१३३	०.२४	४.४३
४३	धिमाल	३०	५०	६९	११९	०.२१	३.९७
४४	बनिया	२७	५१	६२	११३	०.२०	४.१९
४५	कायस्थ	१८	३९	४६	८५	०.१५	४.७२
४६	कहार	१७	३४	३६	७०	०.१३	४.१२
४७	दनुवार	१३	२१	२७	४८	०.०९	३.६९
४८	कुर्मी	१२	२३	२४	४७	०.०८	३.९२
४९	कल्वार	१२	३५	२४	५९	०.११	४.९२
५०	विन	१२	३९	३३	७२	०.१३	६.००
५१	ब्राहमण तराई	१०	२६	२६	५२	०.०९	५.२०
५२	कुम्हार	१०	२७	३०	५७	०.१०	५.७०

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरुष	महिला			
३३	बाख्खा	१०	३१	२३	५४	०.१०	५.४०
३४	कुमार	१०	२५	२०	४५	०.०८	४.५०
३५	सुनुवार	९	२५	२६	५१	०.०९	५.६७
३६	खगाख	९	१५	१६	३१	०.०६	३.४४
३७	गढेरी	८	२२	२१	४३	०.०८	५.३८
३८	ठकुरी	७	१०	१९	२९	०.०५	४.१४
३९	राजपुत	७	१७	२२	३९	०.०७	५.५७
४०	मारवाडी	७	१०	१२	२२	०.०४	३.१४
४१	बंगाली	७	१३	१७	३०	०.०५	४.२९
४२	व्यासी	५	१३	१३	२६	०.०५	५.२०
४३	बढी	५	९	१५	२४	०.०४	४.८०
४४	म्यालमो	५	७	१०	१७	०.०३	३.४०
४५	बानाबा	४	६	९	१५	०.०३	३.७५
४६	साप्र	३	५	६	११	०.०२	३.६७
४७	पचरकट्टा	३	३	५	८	०.०१	२.६७
४८	कुसुन्डा	३	६	५	११	०.०२	३.६७
४९	शेर्पा	२	२	२	४	०.०१	२.००
५०	धोबी	२	२	५	७	०.०१	३.५०
५१	भोटे	२	३	४	७	०.०१	३.५०
५२	मेचे	२	६	५	११	०.०२	५.५०
५३	पजाबी	२	७	७	१४	०.०३	७.००
५४	खालिङ	२	४	३	७	०.०१	३.५०
५५	अन्य जातजाति	२६५	५८९	६०७	१११६	२.१६	४.२१

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत	औषत परिवार संख्या
			पुरूष	महिला			
जम्मा		१२४८२	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००	४.४४

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न ७५ जातजातिका मानिसहरूको बसोवास रहेको छ । यसमा सवैभन्दा ज्यादा ब्राह्मणहरूको बसोवास छ भने सवैभन्दा कम दुईदुई घरपरिवार मात्र बसोवास भएका जातजाति भने सेर्पा, धोवी, भोटे, मेचे, पन्जावी र खालिंग हुन् । लाध, पत्थरकट्टा र कुसुन्डाका घरपरिवार यस नगरपालिकामा तीनतीन वटाको संख्यामा मात्र रहेको देखिन्छ ।

जातिगत समूहको जनसंख्या

जातिजनजातिका आधारमा यस नगरपालिकामा बसोवास गर्ने मानिसहरूमा विभिन्न प्रकारका समूह पर्दछन् । प्राप्त तथ्यांकअनुसार यस नगरपालिकामा आदिवासि जनजातिको संख्या २०३७९ जना रहेको छ । यसबाट यस नगरपालिकामा आदिवासी जनजातिको बाहुल्य रहेको बुझ्न सकिन्छ । यस बाहेक दलित, मधेशी पिछडा वर्ग र अन्य जातजातिको कुल संख्या क्रमशः ४९३१, ११३८४ र १८६८६ जना रहेको छ । यहाँको जनसंख्याको जातिगत अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८

जातिगत समूह अनुसार जनसंख्या तथा घरपरिवार सम्वन्धी विवरण

वडा नं.	जतजाति				जम्मा
	आदिवासी जनजाति	दलित	मधेशी पिछडा वर्ग	अन्य जातजाति	
१	१३५३	५७	२२३१	९८४	४६२५
२	१४२८	१६०	३३५८	८७	५०३३
३	३१५२	४२९	१४७७	१२९	५१८७
४	३०६६	११४५	१४०५	७५६	६३७२
५	३०५९	१०६६	१६२८	१९२७	७६८०
६	१६११	४२२	१२७	३६९३	५८५३
७	२१५६	४३९	८८९	१७४२	५२२६

८	१५०८	५९८	७८	३४२५	५६०९
९	१५६६	३०६	१०१	२९२६	४८९९
१०	१४८०	३०९	९०	३०१७	४८९६
जम्मा	२०३७९	४९३१	११३८४	१८६८६	५५३८०

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यहाँ आदिवासी जनजाति पछि अन्य जातजाति र दलितको बाहुल्य रहेको छ । यहाँ दलितहरूको संख्या ४९३१ र अन्य जातजातिको संख्या १८६८६ जना रहेको छ । यता मधेशी पिछडावर्गको संख्या भने ११३८४ जना रहेको देखिन्छ । वडागत रूपमा आदिवासी जनजाति सबैभन्दा धेरै भएको वडा ३ नं. हो, जहाँ तिनीहरूको संख्या ३१५२ रहेको छ । यता सबैभन्दा कम आदिवासी जनजाति भएको वडा भने १ नं. हो । यस वडामा यिनको संख्या १३५३ जनामात्र देखिन्छ ।

तालिका नं. ९

जातिगत समूह तथा लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या तथा घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	जातजाति	घर परिवार संख्या	लिङ्ग		जम्मा	जातजाति प्रतिशत
			पुरूष	महिला		
१	आदिवासी जनजाति	४६७६	९७२१	१०६५८	२०३७९	३६.७९८
२	दलित	१०८३	२३९२	२५३९	४९३१	८.९०४
३	मधेशी पिछडा वर्ग	२३८८	५६२६	५७५८	११३८४	२०.५५६
४	अन्य जातजाति	४३३५	८५९८	१००८८	१८६८६	३३.७४९
जम्मा		१२४८२	२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.०००

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका विभिन्न आदिवासीजनजातिको घरपरिवार संख्या २०३७९ रहेको छ । तिनीहरूको जनसंख्या भने पुरूष ९७२१ जना र महिला १०६५८ जना छन् । यहाँ आदिवासी जनजातिमा, दलित र अन्य जातजातिमा महिलाको संख्या ज्यादा छ । यसलाई तलको रेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका मातृभाषा भएका मानिसहरूको बसोबास रहेको छ । तिनमा सबैभन्दा ज्यादा नेपाली मातृभाषा हुने मानिसहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ । यिनीहरूको संख्या भने ४०.७९ प्रतिशत रहेको छ । यस पछि दान्तवा मैथिली भाषा बोल्ने मानिसहरूको संख्या ज्यादा रहेको छ । उनीहरूको संख्या भने १९.६१ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकाको मातृभाषाका आधारमा जनसंख्याको विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १०

लिंग तथा मातृभाषा अनुसार नगरपालिकाको जनसंख्या

सि.नं.	मातृभाषाको नाम	लिंग		जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
१	नेपाली	१०३४६	१२२४३	२२५८९	४०.७९
२	मैथली	५४५४	५४०७	१०८६१	१९.६१
३	राजवंशी	२६८२	२७३७	५४१९	९.७९
४	ताजपुरिया	२२८२	२३८३	४६६५	८.४२
५	उर्दु	१७३०	१८८४	३६१४	६.५३
६	मगर्धी	१११९	१२८४	२४८३	४.४८
७	लिम्बु	४५७	५५८	१०१५	१.८३
८	सन्थाई	३५८	४३४	७९२	१.४३

सि.नं.	मातृभाषाको नाम	लिंग		जम्मा	प्रतिशत
		पुरुष	महिला		
९	नेवारी	२५०	२९६	५४६	०.९९
१०	राई	२३९	२९८	५३७	०.९७
११	तामाग	२२६	२८७	५१३	०.९३
१२	बंगला	२३९	२५५	४९१	०.८९
१३	थारू	२०३	२२७	४३०	०.७८
१४	मगर	१३०	१४९	२७९	०.५०
१५	भोजपुरी	७०	६७	१३७	०.२५
१६	मार्छी	५३	७१	१२४	०.२२
१७	हिन्दी	४६	४३	८९	०.१६
१८	धिमाल	३७	५२	८९	०.१६
१९	याक्खा	४२	३४	७६	०.१४
२०	गुरुंग	३१	२७	५८	०.१०
२१	सुनुवार	२६	२७	५३	०.१०
२२	बान्तवा	१६	२२	३८	०.०७
२३	सांपाङ	१४	१९	३३	०.०६
२४	ह्यालमो	७	१०	१७	०.०३
२५	कुलुंग	८	७	१५	०.०३
२६	अन्य	१९५	२२२	४१७	०.७५
जम्मा		२६३३७	२९०४३	५५३८०	१००.००

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका विभिन्न जातजातिको मातृभाषा जम्मा २६ वटा रहेका छन् । यसमा सबैभन्दा ज्यादा नेपाली मातृभाषा हुने मानिसहरूको संख्या रहेको पाइन्छ । त्यसपछि मैथिली भाषा बोल्नेको संख्या ज्यादा छ । यिनीहरूको संख्या क्रमिक रूपमा ४०.७९ र १९.६१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यता ह्यालमो, कुलुंग र अन्य आदि मातृभाषा रहेका जातजातिको संख्या १ प्रतिशतभन्दा कम छ । एक प्रतिशतभन्दा कम मानिसले बोल्ने यस नगरपालिकाको भाषाको संख्या भने १५ वटा छ ।

धर्मअनुसारको जनसंख्या

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न धर्मका अनुयायीको बसोबास रहेको छ । यसमा प्रमुख भने हिन्दू धर्म रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा हिन्दुमार्गीको संख्या ४५९९८ जना रहेको छ । त्यसपछि इस्लाम धर्मका अनुयायीको संख्या दोश्रोमा रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा किरात धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या भने १५४८ जना रहेको छ । यस नगरपालिकाको धर्मअनुसारको जनसंख्यालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

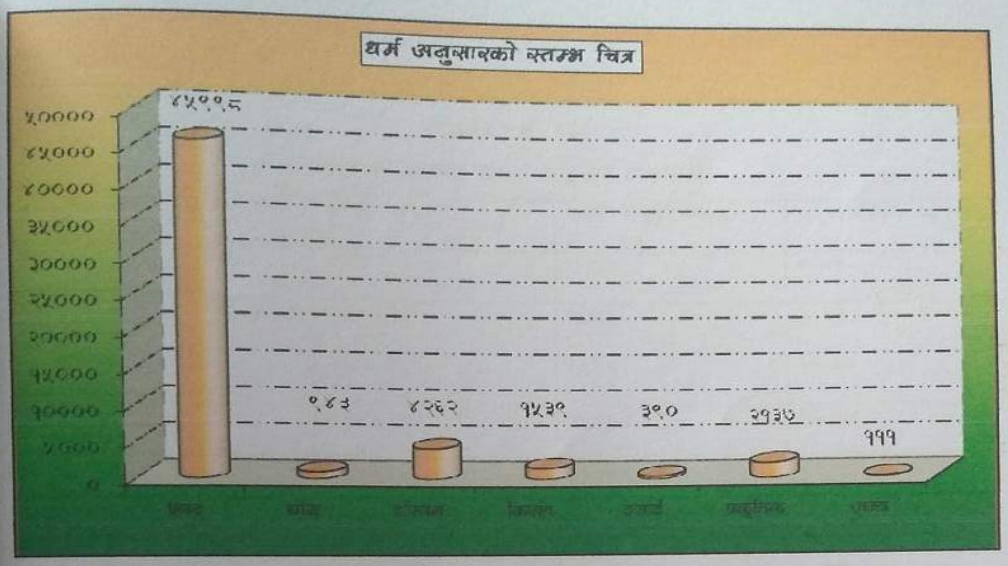
तालिका नं. ११

धर्म तथा वडा नं. अनुसारको जनसंख्या विवरण

वडा नं.	धर्म							जम्मा
	हिन्दु	बौद्ध	इस्लम	किरात	इसाई	प्रकृतिक	अन्य	
१	३३०३	४	११०९	०	१६	१८६	७	४६२५
२	२९७५	०	२०२२	०	२९	५	२	५०३३
३	३९१९	१७	२२६	६	२८	९८२	९	५१८७
४	५७७१	९	१११	१२	४०	४०६	२६	६३७२
५	६४०४	१९१	६७४	८९	५५	२२६	४१	७६८०
६	५१४४	२०७	९३	३४८	३८	९७	६	५८५३
७	४८०३	२८	६५	९५	५२	१८१	२	५२२६
८	५०२५	१०२	१५	३८७	४७	३०	३	५६०९
९	४३२३	१७७	०	३०७	५९	१८	१५	४८९९
१०	४३१९	२१६	२२	२९५	२६	६	०	४८९६
जम्मा	४५९९८	९४३	४२६२	१५३९	३९०	२१३७	१११	५५३८०
जम्मा प्रतिशत	८३.०६	१.७०	७.७०	२.७८	०.७०	३.८६	०.२०	१००.००

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न प्रकारका धर्महरू मान्ने गरेका छन् । यसमा सबैभन्दा ज्यादा हिन्दू धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या रहेको पाइन्छ । तिनीहरूको संख्या ४५९९८ जना छ । त्यसपछि मुश्लिम ४२६२ जना छन् भने तेस्रो स्थानमा प्रकृति पूजक मानिसहरूको संख्या २१३७ जना रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा सबैभन्दा कम अन्य धर्म मान्ने छन्, जसको संख्या १११ जनामात्र रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि दिइएको छ ।

तालिका नं. १२

धर्म तथा जातियता अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.तं.	जातियता	धर्म							जम्मा
		हिन्दु	बौद्ध	इस्लिम	किरांत	इसाई	प्रकृतिक	अन्य	
१	आदिवासी जनजाति	१५५२५	९४०	०	१५३५	३०८	२०१५	५६	२०३७९
२	दलित	४७७२	०	०	०	४०	१११	८	४९३१
३	मधेशी पिछडा वर्ग	७०८५	०	४२५७	०	२६	१	१५	११३८४
४	अन्य जातजाति	१८६१६	३	५	४	१६	१०	३२	१८६८६
	जम्मा	४५९९८	९४३	४२६२	१५३९	३९०	२१३७	१११	५५३८०

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार रतुवामाई नगरपालिकाका सवैभन्दा ज्यादा जनसंख्या अन्य जातजातिको छ । तिनीहरू मुख्य रूपमा हिन्दू धर्म मान्दछन् । अन्य जातजाति पछि आदिवासी जनजातिको संख्या रहेको छ । यहाँ आदिवासी जनजातिका हिन्दू, बौद्ध, किराँत, इसाई, प्रकृतिक र अन्य धर्म मान्ने मानिसहरूको संख्या कमस १५५२५, ९४०, १५३५, ३०८, २०१५ र ५६ जना रहेको छ । यता दलितमा पनि हिन्दू धर्म मान्नेको संख्या सवैभन्दा धेरै ४७४२ जना देखिन्छ । यस समुदायमा इश्लाम, बौद्ध र किराँत धर्म मान्ने मानिसहरू छैनन् । यसैगरी मधेशी पिछडा वर्गमा

पनि सवैभन्दा धेरै हिन्दू र त्यसपछि मुश्लिम धर्म मान्ने छन् । अन्य जातजातिमा पनि हिन्दूहरूकै संख्या ज्यादा छ ।

तालिका नं. १३

परिवारमा सदस्य संख्या अनुसार जनसंख्या

परिवारमा सदस्य रहेको संख्या	परिवार संख्या	जम्मा सदस्य संख्या	परिवार संख्या प्रतिशत
१	४४८	४४८	०.८१
२	१३६६	२७३२	४.९३
३	२१०८	६३२४	११.४२
४	३००१	१२००४	२१.६८
५	२५३७	१२६८५	२२.९१
६	१५८५	९५१०	१७.१७
७	६९७	४८७९	८.८१
८	३५१	२८०८	५.०७
९	१८७	१६८३	३.०४
१०	८७	८७०	१.५७
११	४७	५१७	०.९३
१२	२९	३४८	०.६३
१३	१६	२०८	०.३८
१४	७	९८	०.१८
१५	६	९०	०.१६
१७	४	६८	०.१२
१८	६	१०८	०.२०
जम्मा	१२४८२	५५३८०	१००.००

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा १ जनादेखि १८ जनासम्म सदस्य संख्या भएका परिवार पाइएका छन् । यिनमा सवैभन्दा ज्यादा १८ जना सदस्य भएको परिवारको संख्या छवटा छन् । यसैगरी १५ र १७ जना सदस्य हुने छ र चार परिवार तथा

१४ जना सदस्य हुने ७ परिवार छन् । यसरी घरमा १४ जनाभन्दा ज्यादा सदस्य हुने परिवार यस नगरपालिकामा १६ वटा छन् ।

तालिका नं. १४

राष्ट्रियता तथा जातियता अनुसार जनसंख्याको विवरण

जातियता	राष्ट्रियता			जम्मा
	नेपाली	भारत	अन्य मुलुकका	
आदिवासी जनजाति	२०३०८	३६	३५	२०३७९
दलित	४९१०	१६	५	४९३१
मधेशी पिछडा वर्ग	११२९५	७२	१७	११३८४
अन्य जातजाति	१८६६४	७	१५	१८६८६
जम्मा	५५१७७	१३१	७२	५५३८०

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा भारत र अन्य मुलुकका पनि मानिसहरूको बसोबास गरेको पाइएको छ । यहाँका ५५३८० जनसंख्यामध्ये नेपाली ५५१७७ जना छन् । यता भारतीयको संख्या १३१ जना र अन्य मुलुकका मानिसको संख्या भने ७२ जना छ । यस नगरपालिकामा अन्य मुलुकका मानिसहरू व्यापार व्यवसाय गरेर तथा स्वयम्सेवकका रूपमा काम गरेर बसेका देखिन्छन् ।

साक्षरता

वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा साक्षरता प्रतिशत जम्मा ६७.१३ प्रतिशत रहेको छ । यहाँ पुरूष साक्षरता ७६.६९ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ५८.६२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. १५

नगरपालिकाको साक्षरता प्रतिसत

सि नं.	शैक्षिक अवस्था	लिङ्ग		प्रतिशत
		पुरूष %	महिला %	
१	साक्षर प्रतिसत	७६.६९	५८.६२	६७.१३

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

रतुवामाई नगरपालिकामा उमेर समूह तथा लिंगका आधारमा पनि साक्षरताको अवस्था वर्गीकरण गरिएको छ । यहाँ पुरूष साक्षरता केही ज्यादा र महिला साक्षरता भने केही कम छ । विशेषगरी मधेशी पिछडा वर्ग र दलितमा महिला साक्षरता दर निकै कम रहेको पाइन्छ भने अन्य जातजाति तथा आदिवासी जनजातिमा पनि महिलाहरू कम साक्षर रहेका देखिन्छ । महिलाहरूको

कम उमेरमा विवाह हुने तथा छोरीले स्कूल जान र पढ्न नहुने पुरानो शोचका कारण अधि महिलाहरूलाई पढ्न दिईंदैनथ्यो । तसर्थ महिला साक्षरता दर कम भएको हो । तर आज आएर भने यस्तो सोचमा परिवर्तन हुँदै गएको छ र महिला साक्षरताको दर पनि बढ्दो क्रममा छ । यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. १६

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार निरक्षर र साक्षरताको विवरण

सि.नं.	उमेर समूह	पुरूष			महिला		
		निरक्षर	साक्षर	साक्षर प्रतिशत	निरक्षर	साक्षर	साक्षर प्रतिशत
१	५-१५	७६५	६२९०	८९.१६	९१८	५९८२	८६.७०
२	१६-४५	२३३२	८६०३	७८.६७	५२२८	८५०४	६१.९३
३	४६-६०	१३१४	२०१६	६०.५४	२८३४	७७६	२१.५०
४	६१ भन्दा माथि	१०६७	११०८	५०.९४	१९२७	१८७	८.८५
	जम्मा	५४७८	१८०१९	७६.६९	१०९०७	१५४४९	५८.६२

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

रतुवामाई नगरपालिकामा पुरूषका तुलनामा महिलाहरूको साक्षरता दर कम छ । यस नगरपालिकामा कुनै पनि उमेर समूहमा पुरूषको भन्दा महिलाको साक्षरता दर ज्यादा रहेको छैन । यहाँ सबैभन्दा कम साक्षरता भएको समूह ६१ वर्षभन्दा माथिको उमेर समूहका मानिसहरू पर्दछन् । यसमा पनि पुरूष साक्षरता दर ५०.९४ प्रतिशत रहेको छ भने महिला साक्षरता दर भने यसभन्दा निकै कम मात्र ८.८५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । अधिल्लो पुस्ताका मानिसहरू भएको कारण यो समूहको साक्षरता दर कम रहेको हो ।

जातिगत समूहको साक्षारता

रतुवामाई नगरपालिकाको जातिगत आधारमा साक्षरताको अवस्था हेर्दा सबै जातजातिमा साक्षरता दर एकै प्रकारको रहेको पाईंदैन । सामान्यतया अन्य जातजातिमा साक्षरता दर ज्यादा रहेको पाइन्छ भने आदिवासी जनजाति, दलित र मधेशी पिछडावर्गमा यो दर पनि कम रहेको देखिन्छ । तलको तालिकामा यस नगरपालिकाको जातिय आधारमा साक्षरता र निराक्षरता दर देखाइएको छ ।

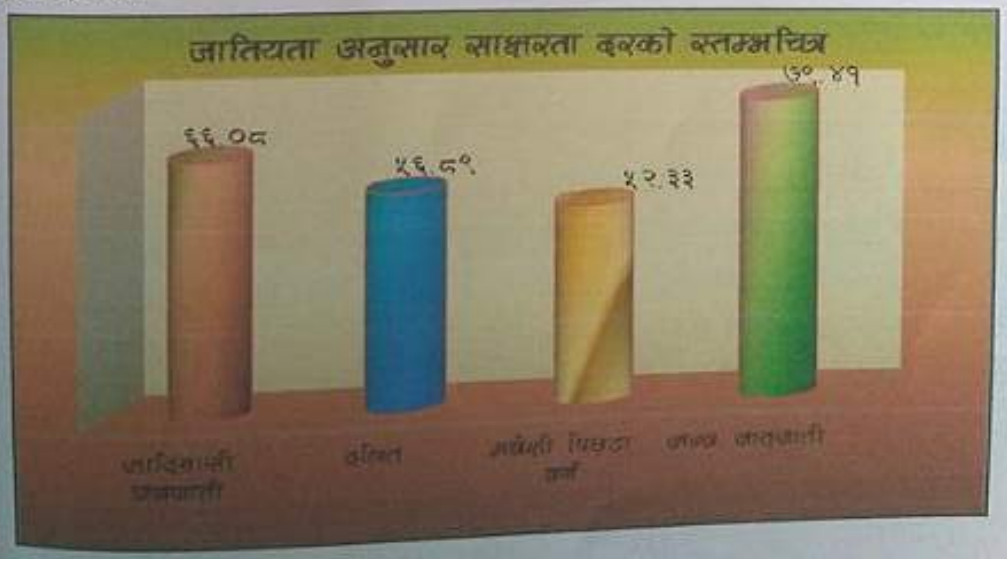
तालिका नं. १७

जातजाति अनुसार निराक्षर र साक्षरताको विवरण

सि.नं.	जातजाति	निरक्षर	साक्षर	कुल जनसंख्या	साक्षरता प्रतिशत
१	आदिवासी जनजाति	६२४०	१२१५६	१८३९६	६६.०८
२	दलित	१८९५	२५०१	४३९६	५६.८९
३	मधेशी पिछडा वर्ग	४७१५	५१७८	९८९१	५२.३३
४	अन्य जातजाति	३५३५	१३६३४	१७१६९	७९.४१
जम्मा		१६३८५	३३४६७	४९८५२	६७.१३

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस नगरपालिकाका सबैभन्दा बढी साक्षरता दर अन्य जातजातिका मानिसहरूमा रहेको छ । यस नगरपालिकामा उनीहरूको जनसंख्या दोस्रो ज्यादा रहेको छ । त्यस्तै मधेशी पिछडा वर्गको साक्षरता दर अन्य सबै समुदायको भन्दा कम छ । तिनीहरूको साक्षरता दर ५२.३३ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । यस्तै दलित वर्गको साक्षारता दर ५६.८९ प्रतिशत तथा आदिवासी जनजातिका भने ६६.०८ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यहाँका प्राय सबै जातजातिमा साक्षरता दर करिब बराबरीनै जस्तो रहेको देखिन्छ । यसलाई तलको लेखाचित्रमा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. १८

लिङ्ग अनुसार ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यामा उत्तिर्ण गरेको शिक्षा तह

वडा नं.	लिंग	निरक्षर	साक्षर	जम्मा	साक्षर प्रतिशत
१	पुरुष	७१	१३२४	२०७५	६३.८१
	महिला	११४९	८७१	२०२०	४३.१२
	जम्मा	१९००	२१९५	४०९५	५३.६०
२	पुरुष	७२०	१२९९	२०१९	६४.३४
	महिला	१४०२	९४७	२३४९	४०.३२
	जम्मा	२१२२	२२४६	४३६८	५१.४२
३	पुरुष	६५०	१६२४	२२७४	७१.४२
	महिला	१११०	१११४	२३०४	४८.३५
	जम्मा	१८४०	२०३८	४५७८	५९.८१
४	पुरुष	७१०	२०८२	२७९२	७४.३७
	महिला	१३८५	१५२८	२९१३	५२.४५
	जम्मा	२०९५	३६१०	५७०५	६३.२८
५	पुरुष	८१८	२५४०	३३५८	७५.६४
	महिला	१५४९	१९८८	३५३७	५६.२१
	जम्मा	२३६७	४५२८	६८९५	६५.६७
६	पुरुष	२९८	२९८०	२४७८	८७.९७
	महिला	८१२	२०९७	२९०९	७२.०९
	जम्मा	१११०	४२७७	५३८७	७९.३९
७	पुरुष	५२२	१६१६	२१३८	७५.५८
	महिला	१०५३	१४७२	२५३६	५८.०८
	जम्मा	१५८५	३०८९	४६७४	६६.०९
८	पुरुष	३७०	१९३३	२३०३	८३.९३
	महिला	८०७	२०३४	२८४१	७१.४९

	जम्मा	११७७	३९६७	५१४४	७७.१२
९	पुरूष	३५८	१७००	२०५८	८२.६०
	महिला	८०१	१६८७	२४८८	६७.८१
	जम्मा	११५९	३३८७	४५४६	७४.५१
१०	पुरूष	२८१	१७१९	२०००	८५.९५
	महिला	७४९	१७११	२४६०	६९.५५
	जम्मा	१०३०	३४३०	४४६०	७६.९१

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस नगरपालिकाका सबैभन्दा बढी साक्षरता दर भएको वडा ६ नं. हो, जहाँ ७९.३९ प्रतिशत मानिसहरू साक्षर छन् । यसैगरी सबैभन्दा कम साक्षर भएको वडा भने वडा नं. २ हो, जहाँ साक्षरता दर ५१.४२ प्रतिशत रहेको छ ।

उत्तीर्ण गरेको तह

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका साक्षर जम्मा ३२९६५ जनसंख्या मध्ये स्नातकोत्तर तहभन्दा माथि ९० जनाले अध्ययन गरेका छन् । यसमा पुरूषका तुलनामा महिलाको संख्या निकै कम रहेको देखिन्छ । यसैगरी स्नातक तह उत्तिर्ण गर्ने जनसंख्या ४०३ जनामध्ये महिला ८० जना र पुरूष २२३ जना छन् । यस नगरपालिकाका बाँकी मानिसहरूले विभिन्न स्तरसम्मको शिक्षा लिएको देखिन्छ । यस नगरपालिकाका मानिसहरूको शैक्षिक स्तरलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १९

५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको लिंग अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

सि.नं.	उत्तिर्ण गरेको शिक्षा	लिङ्ग		जम्मा
		पुरूष	महिला	
१	नर्सरी	५७४	५४३	१११७
२	कक्षा १	१३५७	१२११	२५६८
३	कक्षा २	१२२२	१०९७	२३१९
४	कक्षा ३	११७७	१०७७	२२५४
५	कक्षा ४	१२६६	११२१	२३८७
६	कक्षा ५	१८९९	१५५८	३४५७
७	कक्षा ६	१०९१	९३७	२०२८
८	कक्षा ७	१२५७	१०६७	२३२४

९	कक्षा ८	१३३८	११७५	२५१३
१०	कक्षा ९	१०८२	१०३७	२११९
११	कक्षा १०	१२८२	११५२	२४३४
१२	एस. एल. सी.	११९०	१८९१	३८८१
१३	प्रविणता प्रमाणपत्र	८४९	५७९	१४२८
१४	स्नातक तह	३२३	८०	४०३
१५	स्नातकोत्तर तह वा माथि	७८	१२	९०
१६	अनैपचारिक शिक्षा	९१२	६३८	१५५०
१७	उल्लेख नभएको	५६	३७	९३
	जम्मा	१७५३	१५२१२	३२९६५

स्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका विभिन्न तहको शिक्षा लिएका जम्मा ३२९६५ जनसंख्या मध्ये स्नातकोत्तर तहभन्दा माथि ९० जनाले अध्ययन गरेका छन् । यसमा पुरूषका तुलनामा महिलाको संख्या निकै कम रहेको देखिन्छ । यसैगरी स्नातक तह उत्तिर्ण गर्ने जनसंख्या ४०३ जनामध्ये महिला ८० जना र पुरूष ३२३ जना छन् । यस नगरपालिकाका बाँकी मानिसहरूले विभिन्न स्तरसम्मको शिक्षा लिएको देखिन्छ ।

विद्यालय जाने

यस नगरपालिकामा विभिन्न उमेरका मानिसहरू विद्यालय जाने तथा नजाने कम पनि चलेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको विद्यालय जाने र नजानेसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. २०

५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्याको लिंग अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

वडा नं.	लिंग							
	पुरूष				महिला			
	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा
	हाल स्कुल नाईनेको	स्कुल जान छाडेको	उल्लेख नभको		हाल स्कुल नाईनेको	स्कुल जान छाडेको	उल्लेख नभको	
१	६४९	१३९६	३७	२०८२	५२२	१४८५	१७	२०२४
२	५९९	१४०७	१४	२०२०	५७०	१७६६	१३	२३४९

३	८९७	१३२९	७९	२२७५	७४२	१४०४	५९	३३०५
४	९७२	१७८३	३०	२७९२	८६१	२०२७	२८	२९१४
५	११४१	१८८१	३३८	३३६०	९५६	२१४४	४४५	३४४२
६	९०९	१४३५	३४	२४७८	८६३	२००८	३८	२९०९
७	६७८	१४४२	१८	२१३८	६५६	१८५८	२२	२४३६
८	८३२	१४६६	५	२३०३	८८३	१९५२	६	२८४१
९	७२६	१३११	२१	२०५८	७४९	१७०८	३४	२४९३
१०	६५०	१३४६	४	२०००	६४०	१८१७	३	२४६०
जम्मा	८०२३	१४८९६	५८७	२३५०६	७४४२	१८२६९	६६३	२६३७४

स्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार हाल स्कूल गई रहेका ८०२३ जना छन् भने स्कूल जान छाडेकाको संख्या १४८९६ जना रहेको छ । यता ५८७ जनाको भने अवस्था खुलेको छैन । विशेषगरी गरिबीका कारण काम गर्नु पर्ने तथा बालिकाहरूको सानै उमेरमा विवाह हुने भएकाले विद्यालय जान छाडने पद्धति चलेको देखिन्छ ।

तालिका नं. २१

उमेर समूह तथा बालबालिकाहरू अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

उमेर समूह	लिंग							
	पुरूष				महिला			
	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा
	हाल स्कूल गईरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभको		हाल स्कूल गईरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभको	
५-९	२५५९	५२३	३४	३११६	२५०६	५३०	३७	३०७२
१०-१४	२९८४	३१२	३८	३३३४	२७९९	४०५	३३	३२३७
१५ वर्ष	४९९	१११	४	६१४	४३५	१४७	१५	५९७
जम्मा	६०४२	९४६	७६	७०६४	५७४०	१०८२	८५	६९०७

स्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार ५ देखि १५ वर्षका हाल स्कूल गई रहेका ६०४२ जना पुरुष र ६९०७ महिला छन् भने स्कूल जान छाडेकाको संख्या पुरुषको ९४६ तथा महिलाको १०८२

जना रहेको छ । यता १६१ जनाको भने अवस्था खुलेको छैन । विशेषगरी गरिबीका कारण काम गर्ने दर्ने तथा बालिकाहरूको सानै उमेरमा विवाह हुने भएकाले विद्यालय जान छाड्ने पद्धति चलेको देखिन्छ ।

तालिका नं. २२

उमेर समूह अनुसार हाल शिक्षाको स्थिति

सि. नं.	उमेर समूह	हाल शिक्षाको स्थिति			जम्मा
		हाल स्कूल गईरहेको	स्कूल जान छाडेको	उल्लेख नभको	
१	५-१५	११७८२	२०२८	१६१	१३९७१
२	१६-४५	६६८३	२०१०३	९१६	२४७०२
३	४६-६०	०	६७८४	१२९	६९१३
४	६१ भन्दा माथि	०	४२४९	४४	४२९३
	जम्मा	१४४६५	३३१६४	१२५०	४९८७९

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा दिइएअनुसार रतुवामाई नगर पालिकाका हाल स्कूल गई रहेका १५ देखि ४५ वर्षका बीचका देखिएका छन् । यसमा क्याम्पस र कक्षा ११ तथा १२ को अध्ययन गर्न जानेलाई पनि स्कूल जानेमा राखिएको देखिनछ । यसैगरी यो उमेर समूहका स्कूल जान छाडेका मानिसहरूको संख्या पनि उल्लेख्य छ । तसर्थ सालिन्दा गरिने भर्ना अभियानलाई विशेष महत्व दिन आवश्यक पनि छ ।

तालिका नं. २३

लिंग तथा उत्तिर्ण गरेको संकाय अनुसार उच्च शिक्षा पढेका जनसंख्याको विवरण

सि.नं.	उत्तिर्ण गरेको संकाय	लिङ्ग		जम्मा
		पुरुष	महिला	
१	मानविकी	३७०	२०२	५७२
२	व्यवस्थापन तथा प्रशासन	२२८	९६	३२४
३	शिक्षा	१९४	१८८	३८२
४	विज्ञान	४४	६	५०
५	स्वास्थ्य	७	३	१०

९	इन्जिनियरिंग	७	१	८
७	कानुन	१३	३	१६
८	सामाजिक शास्त्र	६५	१७	८२
९	तथ्यांक तथा गणित	१८	३	२१
१०	अन्य विषय	८	४	१२
जम्मा		९४४	५२३	१४७७

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा दिइए अनुसार रतुवामाई नगरपालिकाका विभिन्न १४७७ जना मानिसहरूले उच्च शिक्षा लिएको देखिन्छ । यसमा महिलाको संख्या ५२३ जना र पुरूषको संख्या भने ९५४ जना रहेको पाइएको छ । यसबाट उच्च शिक्षा लिने मानिसहरूमा महिलाको तुलनामा पुरूषको संख्या ज्यादा रहेको स्पष्ट भएको छ । यसैगरी उच्च शिक्षा लिनेमा सबैभन्दा ज्यादा मानविकी विषयको शिक्षा लिएका छन् । त्यसपछि भने शिक्षाशास्त्रको शिक्षा लिने मानिसहरूको संख्या ज्यादा छ । यसमा स्वास्थ्य १० जनाले, कानून १६ जनाले तथा इन्जिनियरिंग ८जनाले अध्ययन गरेको पाइन्छ ।

वैवाहिक अवस्था

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा बालविवाह हुने गरेको देखिदैन । सामान्यतया केटाको केही बढी उमेरमा र केटीको कम उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइए पनि बालविवाह गर्ने परिपाटी भने हटेर गएको पाइएको छ । यसलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २४

१० वा १० वर्ष भन्दा माथिका जनसंख्याको औषत विवाह हुदाको उमेर

सि. नं.	लिङ्ग	विवाह हुदाको औषत उमेर
१	पुरूष	२२.००
२	महिला	१७.९७

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकामा जनगणना भएको साल विवाह हुने पुरूष र महिलामा उमेर पुगेपछि मात्र विवाह भएको पाइएको छ । यसको मतलब यहाँ बाल विवाहको समस्या देखिएको छैन । तर पनि महिलाको केही कम उमेरमा तथा पुरूषको केही बढी उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइएको छ । यहाँका पुरूषहरूमा औषतमा २२ वर्षको उमेरमा तथा महिलामा १७.९७ वर्षको उमेरमा विवाह हुने गरेको पाइएको छ ।

हाल आएर बालविवाह हटेर गएको भए पनि विगतमा भने लामो समयसम्म यस यस गाउँपालिकामा बालविवाहले पनि मान्यता पाएको थियो । तसर्थ यस नगरपालिकामा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह भएका जोडीहरू पनि पाइएका छन् । यता विधवा, विदुर र सम्बन्ध विच्छेद

भएका घटना पनि यस गाउँ पालिकामा पाइएका छन् । यस नगरपालिकाको जनसंख्याको विवाहसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. २५

१० वा १० वर्ष भन्दा माथिका जनसंख्याको वैवाहिक अवस्था

सि.नं.	वैवाहिक अवस्था	लिङ्ग		जम्मा
		पुरूष	महिला	
१	अविवाहित	७७६४	६४३१	१४२९५
२	विवाहित	१११८९	१४९१९	२६१०८
३	बहुविवाह	३७९	६९	४४८
४	पुनर्विवाह	६८८	२१४	९०२
५	विधुर विधुवा	३१४	१४३४	१७४८
६	सम्बन्ध विच्छेद	१८	२०	३८
७	छुट्टाछुट्टै बसेको	३९	११३	१५२
	जम्मा	२०३९१	२३३००	४३६९१

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकामा अविवाहिताको संख्या १४२९५ जना रहेको छ । यसैगरी विवाह भएका, बहुविवाह गर्ने तथा पुनर्विवाह गर्ने पनि पाइएका छन् । यता पुनर्विवाह गर्ने र सम्बन्ध विच्छेद गर्ने पनि यस नगरपालिकामा प्रशस्तै पाइएका छन् । यस नगरपालिकामा सम्बन्ध विच्छेद गर्नेको संख्या ३८ जना रहेको छ । यता १५२ जना भने छुट्टाछुट्टै बसेका छन् । यस नगरपालिकाको उमेर समूहअनुसार वैवाहिक अवस्था निम्नानुसारको छ ।

तालिका नं. २५

उमेर समूह अनुसार वैवाहिक स्थितिको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दामाथि)

सि.नं.	विवरण (१८ वर्षसम्म)	लिङ्ग		जम्मा
		पुरूष	महिला	
१	विवाहित	८४	४५१	५३५

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका १८ वर्षभन्दा कम उमेरका विवाह भएका मानिसहरूको संख्या ५३५ जना रहेको छ । यसमा सबैभन्दा ज्यादा संख्यामा विवाह भएका महिला ४५१ जना र पुरूष ८४ जना छन् । यसरी महिलाहरूको ज्यादा उमेर नपुगी विवाह गर्ने परिपाटी रहेको पाइन्छ ।

तालिका नं. २६

उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार औषत विवाह हुँदा को वर्ष विवरण (१० वर्षभन्दा माथि)

सि.नं.	उमेर समूह वर्ष	लिङ्ग	
		पुरूषको (वर्ष)	महिलाको (वर्ष)
१	१० देखि १४	९.३१	११.४८
२	१५ देखि १९	१७.२०	१६.५६
३	२० देखि २४	२०.००	१८.३४
४	२५ देखि २९	२१.८०	१८.९४
५	३० देखि ३४	२३.२५	१९.०३
६	३५ देखि ३९	२३.०४	१८.७५
७	४० देखि ४४	२२.४५	१८.७१
८	४५ देखि ४९	२२.४०	१७.९६
९	५० देखि ५४	२१.९३	१७.६१
१०	५५ देखि ५९	२१.८८	१७.४९
११	६० देखि ६४	२१.८९	१६.४१
१२	६५ देखि ६९	२१.२९	१६.०८
१३	७० वर्ष भन्दा माथि	२०.२६	१४.६३

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका विभिन्न उमेर समूहमा विवाह भएका परिवारहरू बसोबास गरेका छन् । यसमा १० देखि १४ वर्षको उमेर बीचमा विवाह हुने पुरूषको संख्या ९.३१ र महिलाको संख्या भने ११.४८ प्रतिशत छ । यसैगरी १५ देखि १९ वर्षका बीचमा विवाह हुने पुरूष १७.२० र १६.५६ प्रतिशत देखिन्छन् ।

तालिका नं. २९

उमेर समूह अनुसार वैवाहिक स्थितिको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दामाथि)

उमेर समूह	विवाह नभएको	एक विवाह	बहुविवाह	पुनर्विवाह	विधुर / विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको	जम्मा
१०-१४	६५३१	४०	०	०	०	०	०	६५७१
१५-१९	४८९५	७०२	४	२	३	०	१	५६०७

उमेर समूह	विवाह नभएको	एक विवाह	बहुविवाह	पुनर्विवाह	विधुर / विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको	जम्मा
२०-२४	१८२५	२४४२	८	७	७	०	७	४२९६
२५-२९	६४८	३६९६	९	३८	१७	३	३	४४१४
३०-३४	१६२	३५७८	२३	५५	३१	४	१४	३८६७
३५-३९	८०	३२७५	२४	८१	५०	८	१८	३५३६
४०-४४	५१	२७६९	३८	८३	७४	६	२०	३०४१
४५-४९	३३	२३७९	५६	८५	८९	३	१३	२६५८
५०-५४	१९	२०३०	५८	१००	१३६	५	१८	२३६६
५५-५९	२१	१७६७	५१	११४	२१२	४	२४	२१९३
६०-४४	६	१३२८	५०	११०	२८३	१	१६	१७९४
६५-६९	१३	९५०	५१	८५	२३७	१	८	१३४५
७०+	११	११५२	७६	१४२	६०९	३	१०	२००३
जम्मा	१४२९५	२६१०८	४४८	९०२	१७४८	३८	१५२	४३६९१

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार रतुवामाई नगरपालिकाका १० देखि १४ वर्षका एक विवाहमात्र हुने छन् भने १५ देखि २४ वर्ष बीचका पारपाचुके भएका पाइएका छैनन् । यता विवाह नभएका मानिसहरू पनि प्राय सबै उमेर समूहमा रहेका पाइन्छन् ।

असक्तता

रतुवामाई नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका अशक्त मानिसहरूको संख्या १२२० जना रहेको छ । यसमा महिलाको संख्या ५४२ र पुरूषको संख्या ६७८ जना रहेको छ, जुन संख्या कुल जनसंख्याको तुलनामा निकै सानो संख्या मानिन्छ । यिनीहरूभित्र लुकेर रहेको प्रतिभा, क्षमता र शीपको उजागर गर्न सकेमा तिनीहरूले घरपरिवार र समाजकै लागि उदाहरणीय कार्य पनि गर्न सक्छन् । यस नगरपालिकाको अशक्तितासम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिएको छ ।

तालिका नं. ३०

शारिरिक तथा मानसिक असक्तताको विवरण

सि.नं.	शारिरिक तथा मानसिक अवस्था	पुरूष	महिला	जम्मा
१	शरिरिक	२२४	१९६	४१०
२	दृष्टि सम्बन्धी	१०८	९८	२०६
३	स्वर बोलाई सम्बन्धी	१२२	७२	१९४
४	सुनाई तथा दृष्टि सम्बन्धी	१०	११	२१
५	बोलाई सम्बन्धी	८५	७२	१५७
६	मानसिक	४९	४५	९४
७	अन्य	८०	५८	१३८
जम्मा		६७८	५४२	१२२०

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा यस नगरपालिकाको अशक्त मानिसहरूको विवरण देखाइएको छ, जसमा जम्मा १२२० जना मानिसहरू विभिन्न प्रकारले अशक्त अवस्थामा रहेका देखिन्छन् । यसमा पुरूष ६७८ जना र महिला ५४२ जना छन् । यस नगरपालिकाका अशक्ततामा पनि शारीरिक, मानशिक, दृष्टिसम्बन्धी, श्रवणसम्बन्धी र अन्य प्रकारका अशक्तता पर्दछन् । विशेष गरी यसमा शारीरिक अशक्तताको संख्या अन्य प्रकारका अशक्तताका तुलनामा ज्यादा रहेको देखिन्छ । यसको अशक्ततासम्बन्धी विवरण तलको लेखाचित्रमा पनि दिइएको छ ।

यहाँको बालबालिकाको अशक्तताको विवरण हेर्दा के देखिन्छ भने यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा अशक्त शारीरिक अशक्त छन् । तिनीहरूको संख्या ४१० जना रहेको छ । यसैगरी सबैभन्दा कम अशक्त बालबालिका भने सुनाई तथा दृष्टिसम्बन्धी छन् । तिनीहरूको संख्या २१ जना रहेको छ । यता मानसिक अशक्तता भएका मानिसहरुको संख्या भने पुरुष ४९ र महिला ४५ जना छन् ।

खण्ड दुई

घरायसी तथा पारिवारिक विवरण

घरको स्वामित्व र किसिम

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाको घरको स्वामित्व विश्लेषण गर्दा के देखिन्छ भने यस नगरपालिकामा आफ्नै घरभएका, भाडाका घर, संस्थाका घर र अन्य प्रकारका घर गरी जम्मा चार प्रकारका स्वामित्वमा रहेका घरहरू देखिन्छन् । यस नगरपालिकामा सबैभन्दा ज्यादा घर आफ्नै स्वामित्वका छन् । तिनीहरूको संख्या ११९१४ छ । यसलाई तलको तालिकामा पनि दिइएको छ ।

तालिका नं. १

वडा नं. अनुसार घरको स्वामित्व अनुसार घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	घरको स्वामित्व				जम्मा
	आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य	
१	९३०	१६	०	२	९४८
२	११३६	४	८	२२	११७०
३	११३४	०	१	०	११३५
४	१४१४	१५	०	६	१४३५
५	१६२५	१२	२	२४	१६६३
६	१२७०	६६	०	१७	१३५३
७	११६०	३२	१	१३	१२०६
८	११९४	५०	१	४०	१२८५
९	१०५०	४५	५	४५	११४५
१०	१००१	८१	१	५९	११४२
जम्मा	११९१४	३२१	१९	२२८	१२४८२

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका घरहरू निजी, भाडाका, संस्थागत र अन्य गरी जम्मा चार प्रकारका छन् । यिनमा निजी घर परिवारको संख्या सबैभन्दा धेरै ११९१४ वटा छ भने सबैभन्दा कम घर संस्थागत १९ परिवारका छन् । यता भाडामा रहेका घरको संख्या भने ३२१ छन् । यस नगरपालिकाका २२८ वटा घरचाहिं अन्य वर्गका छन् । यस नगरपालिकाका वडा नं. १, ४ र ६ नं. वडामा संस्थागत घरहरू छैनन् । अन्य प्रकारका घरहरू अन्य सबै वडामा भए पनि वडा नं. ३ मा भने छैनन् ।

तालिका नं. २

वडा नं. अनुसार घरहरूको जगको किसिम

वडा नं.	घरको जगको किसिम					जम्मा
	माटो तथा ढुंगा इटा	सिमेन्ट र ढुंगा इटा	सिमेन्ट पिलर	काठको खम्बा	अन्य	
१	१५	३३	९६	२७१	५३३	९४८
२	११	५१	३३	७७१	३०४	११७०
३	५	३३	१९	६७४	४०४	११३५
४	१७	६५	६२	८७७	४१४	१४३५
५	७	१०५	४३	११७५	३३३	१६६३
६	८	१९३	५०	१०७४	२८	१३५३
७	१०४	१०१	३९	७४०	२२२	१२०६
८	३६	७९	९८	१००७	६५	१२८५
९	१५	९६	६६	८६१	१०७	११४५
१०	१	९४	३६	९४५	६६	११४२
जम्मा	२१९	८५०	५४२	८३९५	२४७६	१२४८२

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका घरका जग विविध प्रकारले बनेका छन् । यिनमा सवैभन्दा धेरै काठको खम्बा भएका घर छन्, जसको संख्या ८३९५ वटा छन् । यसैगरी सिमेन्टको पिलर भएका घरको संख्या ५४२ छ । यहाँका २१९ वटा घरका जग भने ढुंगा, इँटा र माटोले बनेका छन् ।

रतुवामाई नगरपालिकाका घरहरूको पर्खालको किसिमलाई पनि वर्गिकरण गरिएको छ । यहाँ सवैभन्दा ज्यादा घरहरू बाँसको टाटीले पर्खाल लगाइएका छन् । यस नगरपालिकामा यस्ता घरहरूको संख्या ९५६० वटा छ । यता काठको घेराबेरा भएका घरको संख्या भने १३२९ वटा रहेको देखिन्छ । सिमेन्ट, ढुंगा र इँटाको पर्खाल भएका घरको संख्याचाहिं यस नगरपालिकामा ११४४ छ । यसलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३

वडा नं. अनुसार घरहरूको बाहिरी गाह्रोको किसिम

वडा नं.	घरको बाहिरी गाह्रोको किसिम					जम्मा
	माटो र ढुंगा इटा	सिमेन्ट र ढुंगा इटा	काठ	बाँस	अन्य	
१	१३	६८	१५	८४०	१२	९४८
२	२	५३	३७	१०६२	१६	११७०
३	९	४४	१२	१०५८	१२	११३५
४	२०	८३	२०	१३०१	११	१४३५
५	२८	१२६	५७	१४३९	१३	१६६३
६	१४	२४४	२२९	८६६	०	१३५३
७	८०	१४७	१०५	८५५	१९	१२०६
८	१८	१४३	३४०	७७२	१२	१२८५
९	६	१२२	१६०	७८१	७	११४५
१०	७	११४	३५४	५८६	८१	११४२
जम्मा	१९७	११४४	१३२९	९५६०	२५२	१२४८२

श्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका घरका पर्खाल या गारो विविध प्रकारले बनेका छन् । यिनमा सबैभन्दा धेरै बाँसको टाटीबाट पर्खाल बनेका घरहरू १४३९ वटा वडा नं. ५ मा छन् । यसैगरी बाँसको घेरावेरा भएका सबैभन्दा कम घरहरूको संख्या भने वडा नं. १० मा ५८६ वटा घरहरू छन् । माटो, ईंटा र ढुंगाको पर्खाल भएका सबभन्दा थोरै घर वडा नं. २ मा २ वटा तथा सबैभन्दा धेरै भने वडा नं. ५ मा २८ वटा घरहरू छन् । यस नगरपालिकामा अन्य प्रकारका पर्खाल भएका घरको संख्या भन २५२ वटा छ । यता ईंटा र सिमेन्टका पर्खाल भएका घरको संख्या ११४४ वटा छन् ।

घरको छानना

घरको छानाले घरको तथा त्यहाँ बस्ने परिवारको अवस्था दर्साउने गर्दछ । तसर्थ मोरङको रतुवामाईको घरको छानाको प्रकार पनि विश्लेषण गरिएको छ । यस नगरपालिकाको घरको छानाको प्रकारलाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४

वडा नं. अनुसारको घरको छानाको किसिम ।

वडा नं.	घरको छानाको किसिम				जम्मा
	पराल तथा खर	जस्तापाता	ढलान	अन्य	
१	३०८	६१४	१३	१३	९४८
२	१९५	९८४	१५	६	११७०
३	३५४	७६३	५	१३	११३५
४	३३२	१०६५	२०	१८	१४३५
५	६१८	१००५	१४	२६	१६६३
६	२५४	१०२७	६१	११	१३५३
७	३३९	८२७	२६	१४	१२०६
८	३१४	११५	३८	१८	१२८५
९	३६३	७३३	३५	१४	११४५
१०	२१२	८८१	२६	२३	११४२
जम्मा	३२५९	८८१४	२५३	१५६	१२४८२

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइएअनुसार यस नगरपालिकाका घरको छानो विविध प्रकारले बनेका छन् । यिनमा सबैभन्दा धेरै जस्तापातावाट छानो बनेका घरहरू ८८१४ वटा छन् । जस्तापाताका छाना भएका सबैभन्दा धेरै घर वडा नं. ४ मा १०६५ वटा छन् । यसैगरी जस्ता पाताको छाना भएका सबैभन्दा कम भने वडा नं. १ मा ६१४ वटा घरहरू छन् । पराल र खरको छाना भएका सबभन्दा धेरै घर वडा नं. ५ मा ६१८ वटा तथा सबैभन्दा कम भने वडा नं. २ मा १६५ वटा घरहरू छन् । यस नगरपालिकामा छत ढलान भएका घरको संख्या भने २५३ वटा छ । यता अन्य प्रकारका छाना भएका घरको संख्या १५६ छ ।

साधन र सुविधाको प्रयोग

आधुनिक युगमा यातायात र संचारको द्रुत गतिमा विकास भएर गएको छ । तसर्थ मानिसहरूले दिनहुँजसो नयाँनयाँ प्रकारका साधनको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । मानिसहरूले ज्यादा उपयोग गर्ने साधन र सुविधामा संचार, यातायात र मनोरन्जनका साधन प्रमुख छन् । मोरङको रत्नमाई नगरपालिकाका मानिसहरूको साधन र सुविधाको प्रयोगको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ५

विभिन्न साधान सुविधा उपयोग गर्ने घर परिवारको विवरण

सि.नं.	सुविधाको साधान	भएको घरपरिवार संख्या	नभएको घरपरिवार संख्या	जम्मा
१	रेडियो	३९१९	८४६३	१२४८२
२	टेलिभिजन	५७९६	६६८६	१२४८२
३	केवल टि.भि.	१९२	१२२९०	१२४८२
४	कम्प्यूटर	१७८	७९९७	८१७५
५	इन्टरनेट	३७	१२४४५	१२४८२
६	टेलिफोन	२५०	१२२३२	१२४८२
७	मोबाइल	७५११	४९२७	१२४८२
८	मोटर	८३	१२३९९	१२४८२
९	मोटरसाइकल	८३४	११६४८	१२४८२
१०	साइकल	९६११	२८७१	१२४८२
११	फ्रिज	१९२	१२२९०	१२४८२

स्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाको १२४८२ घरपरिवार मध्ये सबैभन्दा ज्यादा परिवारमा भएको साधन साइकल हो । यस नगरपालिकाका जम्मा ९६११ घरपरिवारमा साइकल रहेको देखिन्छ । यसैगरी रेडियो राख्ने परिवारको संख्या यसभन्दा केही कम रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा रेडियो राख्ने परिवारको संख्या ३९१९ परिवार रहेको छ । अन्य सुविधाका साधनहरूमा फ्रिज १९२ परिवारले प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने कम्प्युटर १७८ घरपरिवारले प्रयोग गरेको देखिन्छ । यता टिभी, मोटरसाईकल र मोटर प्रयोग गर्ने मानिसहरूको बसोबास पनि यस नगरपालिकामा रहेको छ ।

खानेपानी

स्वच्छ खोनपानी खान पाउनु पर्ने अधिकार सबै नागरिकको हो । नेपालको पहाडी भागमा धारा तथा कुवा र खोलाको तथा तराईको अधिकांश भागमा भने ट्युवेलको पानी प्रयोगमा ल्याईएको पाइन्छ । खोला र ट्युवेलको पानी कति मात्रमा स्वास्थ्यकर छ छैन भन्ने कुराको मापन सबै ठाउँमा हुन सकेको पाईदैन । तापनि मानिसहरू अन्य विकल्प नभएर यस्तो पानी खान बाध्य हुने गर्दछन् । मोरङको रतुवामाई नगरपालिकामा हालसम्म पनि १२१८८ घर परिवारले ट्युवेलको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस नगरपालिकाका २९७४६१ घरपरिवारले धाराको पानी खानेपानीका रूपमा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यसलाई तलको तालिकामा पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६

पिउने पानिको मुख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

वडा नं.	पिउने पानीको स्रोत				जम्मा
	धारा	ट्युवेल कल	कुवा तथा इनार	अन्य	
१	२	८४१	५	१००	९४८
२	१	११५७	१०	२	११७०
३	११	११०७	७	१०	११३५
४	२	१४२४	३	६	१४३५
५	८	१६२०	५	३०	१६६३
६	१४	१३२९	०	१०	१३५३
७	९	११९२	३	२	१२०६
८	५	१२७६	०	४	१२८५
९	४	११३२	०	९	११४५
१०	५	१११०	०	२७	११४२
जम्मा	६१	१२१८८	३३	२००	१२४८२

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका धेरै घरपरिवार खानेपानीको लागि ट्युवेलको पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस्तो पानी केकति शुद्ध र सफा छ भन्ने कुराको जाँच भने धेरै घरमा भएको पाइएको छैन । यस नगरपालिकाको ट्यूववेलको पानी १२१८८ र कुवा तथा इनारको पानी भने ३४२ ३३ घरपरिवारले खाने गरेका छन् ।

इन्धनको स्रोत

रतुवामाई नगरपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न प्रकारका इन्धनका स्रोतलाई खाना पकाउने काममा प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । यहाँका खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनहरूमा मुख्य रूपमा दाउरा, ग्याँस, मट्टितेल, गुइँठा र गोबरग्याँस पर्दछन् । अहिले पनि यहाँका ५०५९ घरपरिवारले खाना पकाउनको लागि दाउरालाई नै प्रयोगमा ल्याएको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा वनजंगल त्यति धेरै नरहेको हुनाले खेतवारीमा दाउराका श्रोतका रूपमा विरूवाहरू लगाएर तथा दाउरा खरिद गरेर पनि केही मानिसले खाना पकाउने इन्धनका रूपमा दाउरानै प्रयोग गर्ने गर्दछन् । यससम्बन्धी थप विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ७

खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

वडा नं.	खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत						जम्मा
	दाउरा	मट्टीतेल	गुइठा	ग्यास	गोबरग्यास	अन्य	
१	५७	१४	१०	८१३	२६	२८	९४८
२	६४	८	०	१०९२	१	५	११७०
३	५४	११	२	१०५९	२	७	११३५
४	२७५	९	१७	११२२	८	४	१४३५
५	४६२	२२	१००	९४४	१३१	४	१६६३
६	१०२८	२२	१३१	३७	१३५	०	१३५३
७	५९४	६	५२	४६१	५९	३४	१२०६
८	१०५९	९	८५	५९	७१	२	१२८५
९	६८७	५	९३	१५९	२००	१	११४५
१०	७७९	३	१४८	२१	१८७	४	११४२
जम्मा	५०५९	१०९	६३८	५७६७	८२०	८९	१२४८२

श्रोतः जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका जम्मा १२४८२ घरपरिवारमध्ये ५०५९ घरपरिवारले दाउरामा नै खाना पकाउने गरेको देखिन्छ । खाना तयारीको लागि इन्धनको परम्परागत स्रोत उपयोग गर्ने घरपरिवार संख्या अझ पनि निकै ठूलो छ । यस नगरपालिकामा एलपी ग्यास प्रयोग गर्ने घरपरिवार ५७६७ छन् भने गोबरग्यास ८२० परिवारले प्रयोग गर्दछन् । यस नगरपालिकामा अन्य प्रकारका इन्धनका स्रोतको प्रयोगबाट खाना बनाउने कार्य गर्ने घरपरिवार संख्या ८९ रहेको छ ।

इन्धनमा खाना पकाउने दाउरा, ग्यास र मट्टितेलदेखि गाडी चलाउने डिजेल र पेट्रोलसम्म पनि पर्दछन् । रतुवामाई नगरपालिकाका मानिसहरूले बाल्ने बत्तिका साथमा खाना पकाउने इन्धनका रूपमा पनि विभिन्न प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । विशेषगरी बाल्ने बत्तिका रूपमा भने यहाँका मानिसहरूले बिजुली, मट्टीतेल, सोलर र अन्य इन्धनको स्रोतलाई प्रयोगमा ल्याउने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकाको बत्तिको मुख्य स्रोतको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८

बत्तिको मुख्य स्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या

वडा नं.	बत्ति स्रोत				जम्मा
	बिजुली	मट्टितेल	सोलर	अन्य	
१	३४७	५८६	१०	५	९४८
२	६४४	५१८	७	१	११७०
३	५०५	६०५	१२	१३	११३५
४	७७२	६४४	१४	५	१४३५
५	१०२८	६९०	१६	९	१६६३
६	११८२	१६३	२	६	१३५३
७	८२८	३६९	५	४	१२०६
८	१११६	१६५	२	२	१२८५
९	१०२९	११५	०	१	११४५
१०	१०३४	१०१	०	७	११४२
जम्मा	८४८५	३८७	६८	५३	१२४८२

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारले बिजुलीलाई बत्तिको मुख्य स्रोत बनाएका छन् । यहाँका १२४८२ घरपरिवार मध्येका ८४८५ घरपरिवारले बिजुलीलाई बत्तिको स्रोतका रूपमा लिएको देखिन्छ । यसैगरी ३८७६ परिवारले मट्टीतेल र ६८ परिवारले भने सोलरलाई बिजुली या बत्तीको मुख्य स्रोतका रूपमा प्रयोग गरेको पाइएको छ । यता ५३ परिवारले भने अन्य स्रोतलाई नै बत्तिका रूपमा प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

शौचालयको व्यवस्था

मोरङको रतुवामाई नगरपालिकाका केही वडाहरू हालसम्ममा खुला दिसामुक्त घोषणा गरिएका छन् भने अन्य कतिपय वडामा हालसम्म पनि चर्पीको व्यवस्था नभएका घरहरूको संख्या निकै धेरै छ । यस नगरपालिकाका विभिन्न वडामा शौचालय निर्माण गर्ने कार्य पनि निरन्तर रूपमा चल्दै गएको छ । यस नगरपालिकाको शौचालयको अवस्थालाई तलको तालिकामा पनि देखाइएको छ ।

तालिका नं. ९

वडा नं. अनुसार शौचालयको व्यवस्था अनुसार घरपरिवार संख्या

वडा नं.	शौचालयको सुविधा			जम्मा
	विकसित चर्पी	साधारण चर्पी	शौचालय नभएको	
१	७९	७६	७९३	९४८
२	२८	२३	१११९	११७०
३	५४	२५	१०५६	११३५
४	१५५	८२	११९८	१४३५
५	३१४	२४८	११०१	१६६३
६	५८७	६३०	१३६	१३५३
७	४४०	२०९	५५७	१२०६
८	४९४	६२०	२५१	१२८५
९	२८५	५९०	२७०	११४५
१०	५९५	४३३	१९४	११४२
जम्मा	२८७१	२९३६	६६७५	१२४८२

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०६८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका २८७१ घरपरिवारमा विकसित चर्पी बनेका छन् । यहाँका २९३६ घरपरिवारमा समान्य चर्पी छन् भने ६६७५ घरमा चर्पीनै छैनन् । तर आज आएर कतिपय वार्डहरू भने खुल्ला दिसामुक्त पनि भई सकेका छन् । यो तथ्यांक २०६८ सालको भएकाले यहाँको चर्पी नभएको घरपरिवारको संख्या निकै घटेको छ ।

महिलाका नाममा घर जग्गा

महिला अधिकारको सवालमा महिलाका नाममा घर र जमिन रहेको छ भने तिनको अधिकार पनि सुरक्षित रहेको मान्न सकिन्छ । यस नगरपालिकाका केही मानिसहरूले महिलाका नाममा पनि घर र जग्गा राखेको देखिन्छ भने धेरै परिवारले अहिले पनि महिलाका नाममा घरजग्गा राखेका छैनन् । यसलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.१०

महिलाको नाममा घर जग्गा भएको घरपरिवार विवरण

वडा नं.	घर जग्गा	जग्गा	जग्गा नभएको	प्रयोजन नखुलेको	जम्मा
१	११	१५१	७९४	१	१४८
२	२८	१८२	१८७	१	१११७
३	३२	२११	८९१	११	१११५
४	१३८	२८१	११४१	१	१२३८
५	२७४	४५४	१२३४	४	१३१३
६	१११	५४२	८३०	१	१३४३
७	२२८	४१०	७९२	४	१२०५
८	३१०	४९४	७८१	१	१२८५
९	३६८	४३६	७०१	०	११४५
१०	१९४	३८१	७८०	१	११४१
जम्मा	१७०७	३५२०	८९३२	३०	१३४८१

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन, २०७८ ।

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस नगरपालिकाका १७०७ घरपरिवारमा महिलाका नाममा घरजग्गा रहेको देखिन्छ । यता ३५२० परिवारले भने महिलाका नाममा जमिनसमेत रहेका छन् । यसैगरी महिलाका नाममा जग्गाजमिन नराख्ने परिवार संख्या भने ८९३२ परिवार भने रहेका छन् ।

खण्ड तीन

विविध विवरणहरू

मोरङको रतुवामाई नगरपालिका जिल्लाको दक्षिणपूर्वी भागमा अवस्थित छ । नगरपालिकाको सबै भूभाग समतल जमिनले ढाकिएको यस नगरपालिकाको अत्यधिकजसो भूभाग उर्वर छ । खाद्यान्न र नगदे बालीनाली उत्पादनका लागि यहाँको जमिन उर्वर र उपयुक्त छ । यहाँ खाद्यान्नका साथमा सागसब्जी र दलहन जस्ता नगदे बाली पनि उत्पादन हुने गरेका छन् । तसर्थ कृषिका लागि रतुवामाई नगरपालिका निकै महत्वपूर्ण छ ।

अपाङ्गता परिचयपत्र लिएका बालबालिकाको विवरण

क.स.	विवरण	संख्या		
		बालिका	बालक	जम्मा
१	पूर्ण अशक्त अपाङ्गता (रातो रङ्गको)	६५	६७	१३२
२	अति अशक्त अपाङ्गता परिचयपत्र (निलो रङ्गको)	७२	६७	१३९
३	मध्यम अशक्त अपाङ्गता पहेलो रङ्गको)	०	०	०
४	सामान्य अशक्त अपाङ्गता सेतो रङ्गको)	०	०	०
जम्मा		१३७	१३४	२७१

स्रोतः नगरपालिका कार्यालय ।

खाद्यान्न आत्मनिर्भरताको अवस्था

क्रस	आद्यान्न उपलब्धताका आधारमा परिवार संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने परिवार	१०	
२	४ देखि ६ महिना खानपुग्ने परिवार	३०	
३	७ देखि ९ महिना खानपुग्ने परिवार	१०	
४	१० देखि १२ महिना खानपुग्ने परिवार	४०	
५	आफ्नो उत्पादनबाट खान पुगेर बेचबिखन गर्ने परिवार	१०	

स्रोतः नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिनसम्बन्धी विवरण

सि.नं.	स्वामित्व		जम्मा घरधुरी	प्रतिशत
	पहाड (रोपनी)	तराई(कठ्ठा)		
१	२ रोपनी भन्दा कम	५कठ्ठा भन्दा कम	३१२८	२५ प्रतिशत

२	२ देखि ४ रोपनी सम्म	६ देखि १० कट्ठा सम्म	२४९६	२० प्रतिशत
३	६ देखि १० रोपनी सम्म	११ देखि २० कट्ठा सम्म	१८७८	१५ प्रतिशत
४	११ देखि २० रोपनी सम्म	२१ देखि ३० कट्ठा सम्म	१८७८	१५ प्रतिशत
५	२० रोपनी भन्दा माथि	३१ कट्ठा भन्दा माथि	१८७८	१५ प्रतिशत
६	जग्गा नै नभएको	जग्गा नै नभएको	१२२४	१० प्रतिशत
७	थाहा नभएको	थाहा नभएको		
जम्मा			१२४८२	१००

स्रोत: रतुवामाई नगरपालिका कार्यालय ।

आर्थिक वर्ष २०७२।०७३ को पञ्जिकरणको विवरण

क.स.	विवरण	२०७४ को अनुमानित जनसंख्या	जम्मा घटी संख्या	महिला	पुरुष
१	जन्म दर्ता		२९४५	१९४५	१०००
१.१	५ वर्ष सम्मका		१४४४	७६६	६८८
१.२	५ वर्षदेखि १८ वर्ष सम्मका बालबालिका		२३५	१४४	९१
१.३	१८ वर्ष माथिका व्यक्ति		४९६	२४५	२५१
२	मृत्यु दर्ता		४०	१८	२२
३	सम्बन्ध विच्छेद		३०	१२	८
४	बसाईसराई		१४०		
५	विवाह दर्ता		१५०		
५.१	१८ वर्ष मुनका कम उमेर				
५.२	१८ वर्ष भन्दा माथि				
जम्मा			४६५०	२३२०	२०३०

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

आर्थिक वर्ष २०७२।७३ को नागरिकता तथा अन्य सिफारिस

क्रम	विवरण	सिफारिस संख्या
१	नागरिकता सिफारिस	२८९७
२	नाता प्रमाणित	४५२
३	अन्य सिफारिस	७४२४
४	नक्सा पास	५३

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय ।

सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने विवरण

जेष्ठ नागरिक			दलित जेष्ठ नागरिक			एकल महिला	पूर्ण अपाङ्ग			आंशिक अपाङ्ग			कुल
म	पु	ज	म	पु	ज	ज	म	पु	ज	म	पु	ज	
१२७७	११४४	२४२१	९८	९५	१९३	४११	५३	६७	१३५	७२	६७	१३९	४४०६

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, मोरङ्ग ।

शैक्षिक संस्था विवरण

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	गैरसरकारी विद्यालय	कुल
प्राथमिक	२६	४		३०
निम्नमाथि	२	२		४
माथि	१२	६		१८
प्रौढ, साक्षरता	५			५
वैद्य विद्यालय	०			०
मदरसा	०			०
अन्य	०			०

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ्ग ।

विश्वविद्यालय तथा कलेजहरू

क्रम	उमावि र कलेजको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कार्यक्रम र तह	विद्यार्थी संख्या
१	महेन्द्र उमावि	रतुवामाई १०	शिक्षा र जनशिक्षी	
२	सरस्वती उमावि	रतुवामाई ७	शिक्षा र जनशिक्षी	

यस नगरपालिकामित्र विश्वविद्यालय र कलेजहरू छैनन् ।

विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राको विवरण, २०७३

कक्षा	सरकारी विद्यालय			नीजि विद्यालय			जम्मा
	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	
१	७७१	७८२	१५५३	५९	५६	११५	१६६८
२	६१३	६२९	१२४२	५३	४६	९९	१३४१
३	५५६	६०१	११५७	४६	४८	९४	१२५१
४	४९७	५७१	१०६८	३९	३७	७६	११४४
५	४३०	४८८	८९१	४८	२४	७२	९६३
६	४५४	५०८	९६२	१८	३२	५०	१०१२
७	४३९	४८५	९२४	२९	२६	५५	९७९
८	४८३	५४१	१०२४	२९	१९	४८	१०७२
९	४५५	५४१	९९६	३१	२५	५६	१०५२
१०	३३४	४२४	७५८	२३	११	३४	७९२
११	४९०	६६४	११५४				११५४
१२	७५	८३	१५८				१५८

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ ।

बाल विकास केन्द्रको विवरण

वडा नं.	बाल विकास केन्द्रको जम्मा संख्या	भर्ना भएका बालबालिका संख्या		जम्मा
		बालक	बालिका	
१	४ वटा			
२	५ वटा			
३	३ वटा			
४	३ वटा			
५	४ वटा			
६	४ वटा			
७	३ वटा			
८	३ वटा			
९	३ वटा			
१०	३ वटा			

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

हाल सञ्चालनको अवस्था: नगरपालिकामा हाल ६ वटा खाल सञ्चालक रहेका छन् । विगतदेखि हालसम्म सञ्चालन रहेकामा हाल यस नगरपालिकामा ६ वटा सञ्चालन भएका हुन् ।

विद्यालयमा शौचालयको विवरण

जम्मा विद्यालय संख्या	शौचालयको किसिम संख्या					
	सामान्य, सबैले प्रयोग गर्ने	शिक्षक शिक्षिका	छात्राछात्रका लागि छिर्ने	अपाङ्गका लागि	शौचालय नभएको	जम्मा
६०	४४	२५	२२	०	०	

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ्ग ।

सहायक शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरबन्दी कार्यरत												पदपूर्ति आवश्यक	राहत दरबन्दी	PCF मा		तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	कुल जम्मा
	म.	पु.	जम्मा	स्थायी		अस्थायी		म.	पु.	म.	पु.				ज	पु		
				म.	पु.	म.	पु.											
प्रा.वि.			२७४												२५			२७१
नि.मा.वि.			४८												१४			७१
मा.वि.			३६												१६			४२
जम्मा			३०७												४७			३६४

स्रोत: जिल्ला पार्श्वचित्र मोरंग, २०७० ।

विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरू

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	०	
२	सरकारी अस्पताल	०	
३	प्रसूती गृह	०	
४	बाल अस्पताल	०	
५	आयुर्वेद अस्पताल	१	
६	प्राथमिक चिकित्सा	०	
७	स्वास्थ्य चौकी	४	
८	उप-स्वास्थ्य चौकी	०	
९	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	०	
१०	निजि अस्पताल	०	

१२	फार्मेसी	७१	
१३	चिकित्सक संख्या	०	
१४	चिकित्सक अनुपात	०	
१५	क्लिनिक	८	
१६	मेडिकल सेन्टर	०	
१७	पोलि क्लिनिक	०	
१८	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	१.५%	
१९	दक्ष स्वास्थ्यकर्मी बाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	१.५%	
२०	सुत्केरीकाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	८	
२१	सिकौटी केन्द्र संख्या	१	
२२	महिला स्वयम सेविका संख्या	४४	
२३	डि.सी. उपचार केन्द्र	०	
२४	परिवार नियोजन का ५ विधी र ६ विरोधी सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था संख्या	१	
२५	वि.जो.सी.(आधारभूत)	०	
२६	भि.ई.सी.सी.। अपरेसन सेवा। उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	०	
२७	गर्भवती जाँच पहिलो पटकको प्रतिशत	१.५%	
२८	गर्भवती जाँच चौथो पटक सम्मको प्रतिशत	१.५%	
२९	सुत्केरी पश्चात जाच गराउन आउने प्रतिशत	१५%	
३०	औसत आयु..... वर्ष	०	
	महिला..... वर्ष	०	
	पुरुष..... वर्ष	०	

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, गोरखा ।

जोखिमताको विवरण

क्र. सं.	विवरण	आ.व. २०७३/७४	आ.व. २०७४/७५	आ.व. २०७५/७६
१	वि. सि. वि.	१.०%	१.०%	१.०%
२	डि. पि. टि.	१.०%	१.०%	१.०%
३	हेपाटाइटिस बि	१.०%	१.०%	१.०%
४	टाइफस	१.०%	१.०%	१.०%
५	पोलियो ३	१.०%	१.०%	१.०%

५	डि. डि.	९.०%	९.०%	

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरङ ।

क्षेप सेवा छाड्ने बालबालिकाको अवस्था

क्र. सं	विवरण	आ.व २०७७।७८	आ.व २०७८।७९	आ.व २०७९।८०
१	वि.सि.जि र बायुस	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत
२	डि. पि. टि. , हेपाटाइटिस बि, एच. आइ. भि.१ र २	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत
३	क्षेप नलगाएका बालबालिका	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय मोरङ ।

विगत ३ वर्षको पोषणको अवस्था

क्र. स	विवरण	आ.व १०७७।७८	आ.व १०७८।७९	आ.व १०७९।८०
१	५ वर्ष मन्दा मुनिका वृद्धि अनुगमन पहल	१.०%		
२	गर्भवती महिलाहरुका लागि आइरन चक्की वितरण	१.०%	१.०%	५.१%
३	गर्भवती महिलाहरुले प्राप्त गरेका जुकाको औषधी (जना)	१.०%	१.०%	५.१%
४	खुवाईएका महिलाका लागि भिटामिन ए वितरण	१.०%	१.०%	१.१%
५	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका बच्चाहरुलाई खुवाएको भिटामिन ए	१.०%	१.०%	१००%
६	१ देखि ५ वर्ष सम्मका बच्चाहरुलाई खुवाएको जुकाको औषधी जना	१.०%	१.०%	१००%

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय मोरङ ।

फरमदारका रूपमा खटिए गएका बालबालिकाको विवरण

लिङ्ग	संख्या
बालिका	१०
बालक	२५
जम्मा	४५

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नुनगर

अधिक बालबालिकाको प्रकार

क्र.सं.	कारणको विवरण	संख्या	कैफियत
१	परेको अनाथ	१५	
२	हराएका तथा रेस्क्यू	३०	
३	प्रवीण तथा व्यवसाय	२५	
४	अन्य	०	
जम्मा		१५०	

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नबासाई ।

स्वास्थ्यसम्बन्धी सूचकांक

सूचक	राष्ट्रियस्तरमा	गा.पा. स्तरमा	फरक
शिशु मृत्युदर	३.७		
कुपोषणको अवस्था	०.१		
आधिक पहुँच भएको जनसंख्या	४०		
औसत स्वास्थ्य अवस्था सूचकांक			

स्रोत: जनस्वास्थ्य कार्यालय, मोरङ ।

बालक्लबहरूको विवरण

जनसंख्या आधारित बालक्लबहरू				विद्यालयमा आधारित बालक्लबहरू			
जम्मा संख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा	जम्मा संख्या	बालिका सदस्य	बालक सदस्य	जम्मा
४४				१८			

नोट: यस नगरपालिकामा जम्मा स्तरीय बालक्लबहरू रहेका छन् । यस अधिका गाउँ विकास समितिहरूमा रहेका बालक्लबको डाटाबेस रहेकाले तिनीहरूको संख्या लिखित रूपमा भएको हो । प्रत्येक विद्यालयमा पनि एउटा एउटा बालक्लबहरू रहेका छन् ।

जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको संख्या

गा.पा.	कुल जन्मदर्ता संख्या			कैफियत
	बालिका	बालक	जम्मा	
अमिल्दो गा.पा.	४८४	४५०	९३४	
शिशु गा.पा. (२०७३ वैशाखदेखि पौषसम्म)	११४४	१०००	२१४४	

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नबासाई ।

सडिका किसिमअनुसारको विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	पक्की सिमाङ्कित	२१	
२	गीटी सहितको	१५७	
३	बेपत्तासिमाङ्कित पत्रेको	०	
४	सीमाङ्कित सिहित तिहितका	३३	
५	इन्दवार सिहित	७	
६	सामाजिक वहीनी जगाईएका	११	
जम्मा		३०५	

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नमाई ।

वातावरण तथा सरसफाई

यस नगरपालिकामा सार्वजनिक शौचालय १ वटा छ । तर यहां फोहरपानी प्रशोधनशाला र स्यान्डविन्ड साइट छैनन् । यहां फोहरमैला उत्पादनको सेवाजोखा छैन भने यसको व्यवस्थापन गर्ने ठाउं पनि भएको पाइयेन ।

फोहरमैला व्यवस्थापन

परिवारिक विवरण	जनि का श्रोताका	सङ्ख्या	फोहोर सुपाने ठाउं	खरमा मिल गाडछ	अन्नरी अलाउदछ	कम्पोष्ट मल	भाडा छैन
परिवार संख्या	११४८	११११२					
प्रतिशत	१०	१०					

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रत्नमाई ।

सेवा प्रवाह: यस नगरपालिकामा चारवटा एम्बुलेन्स छन् । अन्य प्रकारका दमकल र अग्निशमन सम्बन्धमा सेवाहरू छैनन् । तर नगरप्रहरीको स्थान भने एउटा छ ।

सुविधाका केन्द्र, उपकेन्द्र र बुथका समूह

क्र.सं.	संस्था । सेवाको नाम	भवनको प्रकृति कस्तो			अवस्था	कैफियत
		नीटो	जस्तो	पक्की		आफ्नो भवन छैन
१	कृषि सेवा उपकेन्द्र					

पशुसेवा केन्द्र

क.स	वार्ड । गणको नाम	भवनको प्रकृती वटा			कक्षा सं	कैफियत
		पोटा	कच्ची	पक्की		
१	लौठा पशुसेवा उपकेन्द्र १					आफ्नो भवन छैन

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

हुलाकसेवा केन्द्र

क.स.	वार्ड । गणको नाम	भवनको प्रकृती वटा			कक्षा सं.	कैफियत
		पोटा	कच्ची	पक्की		
१	अतिरिक्त हुलाक इटहरा					भवन छैन्
२	अतिरिक्त हुलाक सिजुवा					
३	अतिरिक्त हुलाक महादेवा					
४	अतिरिक्त हुलाक, भुर्किया					
५	अतिरिक्त हुलाक, गोविन्दपुर					

नगरपालिकाका हालका भवनहरु

क.स.	वार्ड । गणको नाम	भवनको प्रकृती वटा			कक्षा सं.	कैफियत
		पोटा	कच्ची	पक्की		
१	सिजुवा			१	६ र ७	
२	महादेवा			१	३	
३	भुर्किया			१	२ र ४	
४	गोविन्दपुर			१	१ र ५	
५	इटहरा			१	८, ९ र १०	

रतुवामाई नगरपालिकाका यी पाँचवटा भवनहरुमात्र गाउँपालिकाका स्वामित्वमा छन् ।

बस पार्क र बस स्टेण्ड

क.स.	वार्ड । गणको नाम	स्थान कक्षा नं.	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)	कैफियत
१	गोविन्दपुर स्टेण्ड	५		
२	सिजुवा बस स्टेण्ड	७		
३	लौठा बस स्टेण्ड	६ र ७		
४	आम्बाडी बस स्टेण्ड	२		

३	माहरेवा	१		
४	कुर्किया	४		

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

यस नगरपालिकामा बस स्टेन्ड छन् । तर दुवै बस चार्ने भने छैनन् ।

सिंचाईको स्रोत

क्र.सं.	सिंचाई स्रोतको नाम	मात्रा	वडा नं.	लाभको वडा नं.
१	साना सिंचाई आयोजना	रतुवामाई	४ वाट ८	१० प्रतिशत
२	अन्य खोला र भूमिगत सिंचाई	रतुवामाई	अन्य वडाहरू	४ प्रतिशत

तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

क्र.सं.	नाम	मात्रा	वडा नं.	लाभ लाभको वडा नं.
१	सुनसरि पोखरी	रतुवामाई	३	

यस नगरपालिकामा अन्य साना पोखरीहरू पनि रहेका छन् ।

टाढाको बस्तिबाट गाउँपालिकामा पुगिने अनुमानित समय

वडा नं.	सेवा केन्द्र गाउँ को केन्द्र पुग्नलाग्ने समय	सेवा केन्द्र गयी घर फर्किन लाग्ने समय
१	आधा घन्टा	१ घन्टा
२	२५ मिनट	५० मिनट
३	२५ मिनट	५० मिनट
४	२५ मिनट	५० मिनट
५	२५ मिनट	५० मिनट
६	३० मिनट	४० मिनट
७	केन्द्र ७	केन्द्र ७
८	५० मिनट	४० मिनट
९	२५ मिनट	५० मिनट
१०	३० मिनट	१ घन्टा

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

यस नगरपालिकाका विभिन्न वडामा खानेपानी र ढल्की सहजताका बनेको भए पनि यो नगर पालिकाको केही क्षेत्रमा राजमार्गदेखि भित्रतिर पर्दछ । त्यस्ता स्थानबाट भने नगरपालिका क्षेत्र वा केन्द्रमा पुग्न सार्वजनिक यातायातले पैदलै हिड्नु पर्दछ । नगरपालिकाका सबै भागमा सार्वजनिक यातायातका साधन नपुगे तुंदा गीति साधन नहुनेमा झाटी बनेको ठाउँमा पनि पैदलै हिड्नुपर्ने बाध्यता छ । गीति साधन नहुने सहरी क्षेत्रमा सार्वजनिक यातायातका साधन चल्ने स्थान वा राजमार्गसम्म पुग्न झन्डै एकघण्टा समय पनि पैदलै हिड्नु पर्ने अवस्था देखिन्छ ।

क्षेत्र तथा वित्तिय संस्था

क्र.सं.	न.पा./गा.पा. नाम	सहकारी संस्था	कार्यक्षेत्र	विकास बैंक	बैंक	वित्तिय
१		मौठा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		सगरमाथा विकास बैंक, मौठा	सामाजिक, सिन्धुवा	
२		शुभलाभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		मिलेनी लि.बै, दामोदिस्टा	कृषि विकास बैंक, भुरिकोट	
३		सिन्धुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
४		सिद्धलक्ष्मी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
५		शिवकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
६		उन्नति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
७		धुवतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
८		सालमेडी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
९		दामोदिस्टा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१०		दुर्गोबास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
११		भुरिडेरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१२		नारी परिवर्तन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१३		नारी उदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१४		हिमटिमे बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१५		ईटरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				

बैंक तथा वित्तिय संस्था

क.सं.	वडा को नाम	सहकारी संस्था	फोननम्बर	विकास बैंक	बैंक	वीमाकर्ता
१		सौडा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		सम्पन्नकोशी विकास बैंक, सौडा	लक्ष्मीबैंक, मिजुवा	
२		सुवरताल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		मितेरी लि.बै. डाबडिमट्टा	अग्नि विकास बैंक, भुरीकोला	
३		मिजुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
४		विलासमुरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
५		हिरण्यगाउ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
६		उज्यालो मञ्जिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
७		धुवेलाना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
८		सातमेढी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
९		डाबडिमट्टा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१०		दुर्गाधाम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
११		भुमिटेरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१२		नारी पारिवारा बचत तथा ऋण सहकारि संस्था लि				
१३		नारी उदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१४		डिलटिजे बचत तथा ऋण सहकारि संस्था लि				
१५		ईटरा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				

१६		अन्नपूर्णा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१७		बालिकाकी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१८		अन्नपूरातल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
१९		नविन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
२०		गौरीपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
२१		गोविन्दपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि				
२२		सम्पन्नता सम्बृद्धि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था				
२३		सहकारी संस्था लि. मौठा				
२४		नवदिवेणी बहुमुखि सहकारी संस्था				
२५		गोविन्दपुर सहकारी संस्था लि				
२६		अपेक्षा कृषि सहकारी संस्था लि				
२७		सागर कृषि सहकारी संस्था लि				
२८		मौलमिल्क किड उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि				
२९		डोरिया कृषि सहकारी संस्था लि				
३०		विपन्न कृषि सहकारी संस्था लि				
३१		श्री जलजा कृषि सहकारी संस्था लि				
३२		जयपुरधा कृषि सहकारी संस्था लि.				
३३		सर्वेश्वर कृषि यान्त्रीकरण सहकारी संस्था लि				
३४		टर्लिभट्टा कृषि सहकारी संस्था लि.				
३५		भौलाहारी कृषि यान्त्रीकरण सहकारी संस्था लि				
३६		कृषि सहकारी संस्था लि. इटहरा				

१५		कटनु कृषि सहकारी संस्था लि.				
१७		मनकामना दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था लि.				

स्रोत: डिभिजन सहकारी कार्यालय मोरंग र नेपाल राष्ट्र बैंक विराटनगर शाखा ।

खुल्ला क्षेत्र

क.स.	गापा /नपाको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रबाट दुरी	कैफियत
१	रतुवामाई नपा	पिडाली बजार	११ किमी	
२		इटहरा	१० किमी	
३		गोविन्दपुर	८ किमी	
४		शनिश्चरे	८ किमी	
५		शिजुवा	५०० मिटर	
६		विश्वनाथ कृषि बजार	८०० मिटर	
७		सोमवारे	१३ किमी	
८		भुर्किया बजार	६ किमी	

स्थानीय मानिस र वडा प्रतिनिधिसँगको छलफलबाट सूचना संकलन ।

चलअचल सम्पत्ति -न.पा. कृषिपशु, स्वास्थ्य, हुलाक, रेन्जपोष्ट आदि कार्यालयहरू)

क.स.	अचल सम्पति	इकाइ (वटा, बिगाहा, रोपनी, कठ्ठा आदी)	स्वामित्वमा रहेको गा.पा/ नपा	कैफियत
१	भवन	१२ वटा		
२	जमनि	८ बिगाहा		
३	गाडी	०		
४	मोटर साइकल	५		
५	अन्य मेशिन	प्रिन्टर र कम्प्यूटर ८		
६	अन्य	३०	ल्यापटप २ वटा	

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय ।

धार्मिक स्थलको नाम

क.स	मन्दिरहरुको नाम	मस्जीद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	शिव मन्दिर, रतुवामाई ३				

२	नागाग मन्दिर, रतुवामाई ४				
३	दुर्गा मन्दिर, रतुवामाई ३				
४	कृष्ण मन्दिर, रतुवामाई ६				
५	विश्वनाथ मन्दिर, रतुवामाई ७				
६	नागाग मन्दिर, रतुवामाई ७				
७	महाराज थान रतुवामाई ७				
८	दुर्गामन्दिर मन्दिर, रतुवामाई ५				
९	शिव मन्दिर, रतुवामाई ३				
१०	कुलदेवी महाराज थान रतुवामाई ३				
११	गोरेश्वर मन्दिर, रतुवामाई १०				
१२	रामजानकी मन्दिर, रतुवामाई ९				
१३	सर्वेश्वर मन्दिर, रतुवामाई ८				
१४	राधाकृष्ण मन्दिर, रतुवामाई ८ र ९ मा २ वटा				
१५	विदुरेश्वर मन्दिर, रतुवामाई ९				
१६	मार्कण्डेश्वर शिव मन्दिर, रतुवामाई १०				
१७	बौद्धकालीश्वर मन्दिर, रतुवामाई				

यस नगरपालिकामा अन्य सयाना धुपी मन्दिरहरु छन्, जसको लेखाजोखा गर्न असम्भव छ ।

सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्बाई कि.मि.	सडकको औसत चौडाइ कि.	सडकसँग जोडा पुर्णका वडा
१	राजमार्ग			
२	सहायक राजमार्ग	२३	६ मिटर	२,३,६,८,९ र १०
३	पक्की तथा ग्रामीण	२	४ मिटर	२ र १
४	प्रादेश सडक	१०५	४ मिटर	सबै वडाहरु
५	कच्ची सडक / मौसमी सडक	१२० किमी	अलगअलग	सबै वडामा
६	मुल बाटो (Trail)	०		
७	ईटा बिच्छाइएको बाटो	०		
८	ढुङ्गा छापेको बाटो	०		
९	सिढी तथा गुरुयोजना	०		

स्रोत: रतुवामाई नगरपालिका ।

विभागीय राजमार्गीय सडकहरू

सडकको किसिम	लम्बाई कि.मि	सडकको चौडाई मी.	सडक पुलको संख्या	यातायात जनसंख्या
कालो पत्रे				
ग्राभेल	७	६ मि	२ र ४	१५०००
कच्ची तथा धुले	३५	६ मि	विभिन्न सङ्ख्यामा	२२०००
जम्मा	४२			३७०००

स्रोत: रतुवामाई नगरपालिका ।

रुट परमिट लिएर चलेका सवारी साधन

बस चल्ने शुरु स्थान	बस पुग्ने अन्तिम स्थान	दैनिक सञ्चालन हुने सवारी साधन संख्या	बस स्टप संख्या । यात्रु चढ्ने ओर्लने स्थान।	कैफियत
सिन्धुवा	उनौवारी	२	२	
सिन्धुवा	बाम्बारी	२		
सानिखर्के	उनौवारी	१		
सानिखर्के	जावलाखिट्टा, धराप, विराटनगर, उनौवारी	८		
सिन्धुवा	काठमाडौं	६		दिवा र रात्री

स्रोत: स्थानीय बस सिन्डिकेट, रतुवामाई ।

गाडी धोएमा चल्ने सवारी साधन

क्र.स	सवारी साधनको प्रकार अवस्था	संख्या	अवस्था		अवस्था
			१० वर्ष सम्म पुरानो	१० वर्ष भन्दा बढि पुरानो	
१	मोटर	१०२०	६००	४२०	
२	सरकारी स्वामित्वका	१००			
३	सार्वजनिक (भाडाका)	२००			
४	कुटनैतिक	०			
५	अन्तर्राष्ट्रिय गै.स.स	०			

स्रोत: नगरपालिका कार्यालय, रतुवामाई ।

विद्यमान सडक जालको अवस्था

सडक जालको प्रकार	कि.मि.
पुल पाइप	६०० मी
कच्ची सञ्चालन अवस्थाको	२ कि मी
कच्ची सञ्चालन नभइरहेको	०
जम्मा	२८०० किटर

स्रोत: गाउँपालिका रहुवामाई ।

सार्वजनिक सौचालय सम्बन्धी विवरण

क्र.स	सार्वजनिक सौचालय रहेको स्थान	वडा नं.	वैकल्पिक	सञ्चालनको अवस्था	सञ्चालक
१	सानिडाँडे	६		सञ्चालनमा छ	
२	सिनुवा	७		सञ्चालनमा छैन	

यस गाउँपालिकामा जम्मा दुईवटा सार्वजनिक सौचालय रहेका छन् ।

प्रकोपबाट भएको क्षतिसम्बन्धी विवरण

प्रकोपको किसिम	क्षतिको विवरण	भएको अनुमानित क्षती रु.	थप्नुपर्ने क्षति
बाढी	४९ घर सोलिएका	२ करोड ५० लाख	
पहिरो			
आगलागी			
महामारी			
हावाहुरी			
अन्धड्ड			
शीत लहर	५० बिगाहा क्षति	४ करोड	
खडेरी			
हिम पहर			
भूकम्प			
अन्य			

नगरपालिकाभित्र विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण

(तत्कालिन गाउँविकास समितिको आधारमा सम्पादित भए पछिको अवस्थालाई चित्रित गरिएको छ ।)

सूचित स्थान तोकेको छ ।

विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना बनेको छ ।

विपद व्यवस्थापन कोष बनेको छ ।

ग्रामिण विद्युतिकरण

क्र.सं	विवरण	परिमाण (संख्या)
१	घरायस्थ लाईन संख्या	११,८४४
२	औद्योगिक लाइन संख्या	१० वटा
३	व्यापारिक संख्या	१४६ वटा
४	मन्दिरमा वितरित संख्या	२० वटा
५	खानेपानी	२
६	सडक बत्ति	
७	अन्यायी बत्ति	
८	सिचाई	७,०००
जम्मा ग्राहक संख्या		
	सिमिष्ट स्टेशन	
९	ट्रान्सफरमर संख्या	७५

दुर सन्चार सम्बन्धी विवरण

क्र.स	सन्चार सेवाको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	PSTN टेलिफोन लाईन	१३० लाईन	
२	ए डी.एस.एल. सेवा	१० परिवार	
३	इन्टरनेट तथा जी पी आर एस सेवा	६०० जना	Wireless सेवाको Data एकिन गर्न नसकिने भएकाले
४	मोबाइल टावर जी.एस.एम.	२० वटा	
५	मोबाइल टावर थ्रीजी	०	
६	जी.एस.एम. पोस्टपेड मोबाइल	७७५ वटा	
७	जी.एस.एम. प्रिपेड मोबाइल	२४०००	
८	थ्रीजी पोस्टपेड मोबाइल	०	
९	थ्रीजी प्रिपेड मोबाइल	०	

स्रोत: नेपाल टेलिकम मोरङ ।

झोलुङे पुल पुलेसा सम्बन्धी

पुल/खोलाको नाम	दायाँ किनारा रहेको स्थान	बायाँ किनारा रहेको स्थान	निर्मित साल	सहयोगी निकाय
झोलुङे पूल रतुवा	रतुवा	छलगाडी खोर्क	२०७२	जिविस
झोलुङे पूल पुरानो रतुवा	छलगाडी	डोरिया	२०६७	जिविस
झोलुङे पूल धाद्रा	गोविन्दपुर	गोविन्दपुर	२०६४	जिविस
जम्मा	३ वटा			

व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क.स.	व्यापारिक केन्द्रहरूका नाम	व्यापारिक वस्तु	कैफियत
१	गोविन्दपुर	कृषिजन्य उत्पादन	
२	सोमवारे	तरकारी	
३	शनिश्चरे	तरकारी	
४	झुकिया बजार	तरकारी र खाद्यान्न	
५	आम्बाडी	तरकारी, खाद्यान्न	
६	सौठा	तरकारी र खाद्यान्न	
७	इटहरा	तरकारी, खाद्यान्न	

सामुदायिक भवनहरूको विवरण

क.स.	सामुदायिक भवनका नाम	वडा नं.	हालको उपयोग
१	विश्वनाथ सामुदायिक भवन	७	हाल उपयोगमा रहेको

पार्क, वनस्पति तथा उद्यानसम्बन्धी विवरण

क.स.	पार्क तथा हाल उद्यानको विवरण	स्थान वडा नं.	सन्चालक
१	सम्बुवाधान पार्क	१	सार्वजनिक

यस नगरपालिका क्षेत्रमा अन्य कुनै पनि पार्क र उद्यानहरू बनेका छैनन् । तर यहाँको सम्बुवाधान पार्क भने सन्चालनमा आएको देखिन्छ ।

वडा नागरिक मन्च तथा सचेतना केन्द्र

मन्त्रालयको निर्देशनअनुसार सबै वडाहरूमा नागरिक वडामन्च खडा भएका छन् । यस नगरपालिकामा ४४ वटा वडा नागरिक मन्च रहेका छन् । तिनीहरूमा प्रत्येकमा ९०० देखि १२०० सम्म सदस्यहरू छन् ।

जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या

क्र. सं.	तालिम विवरण	लिङ्ग		जम्मा प्रतिशतमा	कैफियत
		महिला	पुरुष		
१	खसत तथा ऋण	३७६	२३४		
२	सस्थागत नेतृत्व	१४३	२०७		
३	लैङ्गिक समावेशकरण	०	४		
४	स्वास्थ्य	२६६	१७२		
५	परिवार नियोजन	४७८	२७६		
६	खानेपानी सरसफाइ	७६०	४२०		
७	वन व्यवस्थापन	१७६	१२३		
८	फोहोरमैला व्यवस्थापन	२९८	११२		
९	सिप विकास	३२४	१२३		
१०	अन्य				
जम्मा		२८२७			

स्थानीय तहमा गरिएको खलकलका आधारमा ।

मुख्य पेशा व्यवसाय सम्बन्धी

क. स.	विवरण	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	कृषि	६७२७	७०
२	बोतबारी	२६०	३
३	पशुपालन	२६०	३
४	कुखुरा पालन	१३	०.१
५	माछा पालन	१९२	०.९
६	अन्य	१३६२	७४
जम्मा			
	गैर कृषि	६२४	६
	व्यापार	१२८	१
	उद्योग	६२४	६
	नोकरी	१२४८	१०
	दैनिक ज्यालादारी	४९९	४
	वैदेशिक रोजगार		

	अन्य		०
जम्मा			
कुल जम्मा		३१२०	२५

औसत माशिक पारिवारिक आम्दानी

क.स.	औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी विवरण (रूपैयामा)	परिवार सख्या	प्रतिशत
१	१००० भन्दा कम	१२४८	१०
२	१००० देखि २०००	२४९६	२०
३	२००१ देखि ३०००	३७४४	३०
४	३००१ देखि ५०००	१२४८	१०
५	५००१ देखि १००००	१२४८	१०
६	१०००० देखि १५०००	६२५	५
७	१५००० देखि २५०००	१२४८	१०
८	२५००० भन्दा माथि	६२५	५
जम्मा		१२४८२	१००

श्रोत: रतुवामाई नगरपालिका ।

औषत मासिक पारिवारिक बचत

क.स.	औसत मासिक पारिवारिक वचत विवरण (रूपैयामा)	परिवार सख्या	प्रतिशत
१	शून्य		
२	५०० देखि १०००	२४९६	२०
३	१००१ देखि २०००	१२४८	१०
४	२००१ देखि ३०००	२४९६	२०
५	३००१ देखि ५०००	३७४४	३०
६	५००१ देखि १००००	१८७३	१५
७	१०००० भन्दा माथि	६२५	५
जम्मा		१२४८२	१००

श्रोत: रतुवामाई नगरपालिका ।

वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी सूचना

बाली/ उत्पादन समूह	वार्षिक वर्ष (२०७९/८० २०७०)	
	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	उत्पादन (मेट्रिकटनमा)
अन्न बाली		
धान	४० प्रतिशत	
मकै	४० प्रतिशत	
कोदो	१४ प्रतिशत	
गहुँ	६ प्रतिशत	
दलहन बाली		
मास, बोडी,भिगी, मसयाङ, सुसुरो	७० प्रतिशत	
तेलहन बाली		
तोरी, सूर्यमुखी	३० प्रतिशत	
तरकारी बाली		
आलु, प्याज, काउली, बन्दा, बन्दा, गोलभेडा,	१० प्रतिशत	
सम लोसिया, साग	१० प्रतिशत	
खुर्सा, भेडार, लसुन, खुर्सानी	१२ प्रतिशत	
फलफुल खेती		
केरा, आप, सुन्तला, नासपाती, ड्रागनफ्रुट	६ प्रतिशत	

खोर्पा भोटे सहादेवामा ३ किलोबाट उत्पादन भई रहेको छ । यसबाट १०० जनधुरी लाभान्वित हुने गरेका छन् ।

पशुधन तथा खोबाट हुने उत्पादनको अवस्थासम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	विविध संख्या	संख्या			उत्पादन		
१	पशुधन	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दुध लि.	मासु केजी	उन केजी
	गाई गोरु	७४००	३०८५	१०४८५			
	भैसी टांगा	२०००	९९५	२९९५			
	बाख्रा खसी बाख्रा	१३००	१४९५	२९९५			
	भेडा भाडा	२००	४०	२४०			
	सुंगुर बङ्गुर	१२००	३००	१५००			
	अन्य						

२	पंक्षी	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	जम्मा संख्या		मासु केजी
	कुखुरा	४०००	२४०००	३२०००			
	हाँस	४०००	२०००	६०००			
	अन्य						
३	माछा केजी	१,००	१०१००	११०००			
	३ मौरी घार मह केजी			१०४			
४	अन्य						

स्रोत: पशु सेवा केन्द्र ।

औद्योगिक तथा व्यापार व्यवसाय (निर्माण व्यवसायीसमेत विवरण)

सि. नं.	व्यापार,व्यवसाय विवरण	जम्मा संख्या
१	दुग्ध व्यवसायी	३
२	टेलर्स	८३
३	सुनचाँदी व्यवसायी	३३
४	भाडा व्यवसायी	४०
५	होटल व्यवसायी	६०
६	फेन्सी व्यवसायी	७०
७	किराना तथा औषधी व्यवसायी	४०
८	तरकारी तथा फलफूल व्यवसायी	१०१
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	३३
१०	मालसामान पसल, व्यवसायी	१००
११	हेयर सैलुन तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	४३
१२	उद्योग	४०
१३	ब्याट व्यवसायी	७
१४	बेकरी तथा मिष्ठान्न व्यवसायी	३
१५	यान मर्मतसम्भार	७
१६	बहुर पाल्ने	१४
१७	ढाकुँ चोकुँ उत्पादन	७
१८	बोडिङ स्कुल सञ्चालन	१२
१९	टेक्सपट्टा	४०
२०	जुत्ता पसल	२०

२१	फोटो स्टुडियो	४०
२२	फर्निचर	३३
२३	किनारा पसल तथा व्यवसायी	१४३
२४	सि.डि.पसल	०५
२५	पुल हाउस	००
२६	अटो वर्कसप	१५
२७	कपास उद्योग	०
२८	राइस मिल	४२
२९	घडि रेडियो टि.भी मर्मत	२०
३०	पेट्रोल पम्प	३
३१	मसला उद्योग	०
३२	चस्मा पसल	४
३३	पस्मिना पसल	०
३४	माटाका भाडा, मुकुण्डो तथा सेरामिक्स	५
३५	खोज अनुसन्धान सेन्टर	०
३६	खाजाघर तथा चिया पसल	२७५
३७	दुवानी सेवा	३५
३८	पाङ्गो माटो व्यवसाय	३
३९	टयुसन सेन्टर	२
४०	हाउजिङ्ग	०
४१	कार्पेट पसल	१०
४२	सरसफाइ तथा फोहोर मैला संकलन	०
४३	नर्सरी फुल व्यवसायी	११
४४	कुरियर	२
४५	मदिरा व्यवसाय	२१०
४६	ग्यास डिलर	३६
४७	नृत्य प्रशिक्षण तथा संगित प्रशिक्षण केन्द्र	०
४८	पाउ भण्डार	०
४९	क्वाटरिङ्ग	२२
५०	कानुन व्यवसायी र परामर्श सेवा	०

४१	जिमखाना	०
४२	निर्माण व्यवसायी तथा सम्पदापर्म	१४
४३	कबाडी संकलन केन्द्र	०
४४	मल बिउ उत्पादन	०
४५	कम्प्युटर टेलिङ्ग सेन्टर साईबर व्यवसायी	२
४६	सिलम हल	०
४७	सिसा पसल	१०
४८	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	४४
४९	मनी ट्रान्सफर	११
५०	सहकारी	२४
५१	बैंक	४
५२	शिक्षालय सिडिया र केजल सेवा	१
५३	कारखाना उद्योग तथा लघुपाखाना	०
५४	पानी फिल्टर	०
५५	पाटी प्लानेस	०
५६	मेटलरी	१७

स्थानीय तहमा रहिएको सम्पुटगत खलकल र व्यवसाय संख्याको आधारमा ।

विगत ५ वार्षिक वर्षको आयव्यय विवरण

आर्थिक वर्ष	आय शीर्षक	रकम	व्यय शीर्षक	रकम
२०६८/६९		१८०००००		१८०००००
२०६९/७०		११२००००		११२०००००
२०७०/७१		१३६०००००		१३६०००००
२०७१/७२		१४०००००००		१४०००००००
२०७२/७३		१७०००००००		१७०००००००
जम्मा		६६६०००००		६६६०००००

स्रोत: रत्नुवामाई नगरपालिका कार्यालय ।

नगरपालिकाको स्थापनादेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	कार्य अवधि	निर्वाचित र मनोनीत	कैफियत
१	पुष्पराज आचार्य	२०७३		

विगत ३ वर्षको MCPM को स्तर

आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१
मध्यम	मध्यम	मध्यम

बेरोजगार तथ्याङ्क

क्र.सं.	लिङ्ग	संख्या	कैफियत
१	पुरुष	२० प्रतिशत	
२	महिला	३० प्रतिशत	
३	अन्य		

नगरपालिकाका अवसर, चुनौति र समस्याहरू

अवसरहरू

यस नगरपालिकामा कृषि उत्पादनका लागि निकै महत्वपूर्ण मानिन्छ । सिंचाईको खासै सुविधा नभएको यस नगरपालिकाको धेरैजसो जमिन उर्वर छ । तसर्थ मानिसहरूले भूमिगत जलस्रोत सिंचाईका लागि प्रयोग गर्ने गरेका छन् । भारतबाट सिमाना जोडिएको यस नगरपालिका भित्रबाट दुवानी सहज रहेको छ । धनैगढी विराटनगर उर्लाबारी सडकले पनि यसलाई बीचमा छिरेको छ । दुवानी यातायातको दृष्टिले यहाँ बाटाघाटाको राम्रै व्यवस्था भएको देखिन्छ । गाउँघरमा र टोलहरूमा पनि धुरी बाटाघाट राम्रोसँग गरिएका छन् भने बाटा खोल्ने कार्य पनि त्यसै अनुरूप हुँदै गएको छ । तसर्थ कृषिको विकास गर्ने र आय आर्जन बढाउने कुरामा यो नगरपालिको राम्रो अवसर रहेको छ । खेतीका लागि उर्वर जमिन हुनु, बाटोघाटोको राम्रो व्यवस्था हुनु तथा उर्लाबारी, रंगेली र विराटनगर सहरहरू नजिकै हुनुले यहाँको फलफूल, मासलकरी र अन्नपात सहज रूपमा ती क्षेत्रमा निर्यात गर्ने सकिने सम्भावना छ । यसलाई पनि अवसरका रूपमा लिन सकिन्छ ।

चुनौतिहरू

खोरी, धुरी आलिकसंग भूमि कम हुनु, अव्यवस्थित बसोबास, परम्परागत खेती प्रणाली, सार्वजनिक जमिनको कमी र बेरोजगारी यस नगरपालिकाका चुनौतिहरू हुन् । यस नगरपालिकाका आधिकांशमा जमा पनि बेहीमा पोतलाको कमी छ । जोखिमा खेती गर्ने तथा व्यवसाय लागि विदेश जाने परिवारी पनि यहाँका चुनौतिहरू हुन् ।

नगरपालिकाका विकासका सम्भावनाहरू(कृषि, जलविद्युत, पर्यटन आदि)

यस नगरपालिकामा विकासका सम्भावना प्रचुर छन् । यस नगरपालिकामा खाद्यान्न खाद्यका साथै तरकारी उत्पादन र पशुपालनको सम्भावना पनि निकै देखिन्छ । दशहरा, तिहारमा आवश्यकता तथा तरकारी खेति गरेर आम्दानी बढाउन सकिन्छ । पर्यटनको विकासका सम्भावना पनि यस गाउँपालिकामा प्रशस्त छन् । यहाँ कृषि पर्यटनका विकासका साथै अर्गानिक खेति गर्ने तथा कृषिलाई व्यवसायिकरण गर्ने कार्य गर्न सकिन्छ । पता लगाई आजा गर्नुको साथै अन्य आजा र तुलसी गरेर पनि यहाँको आम्दानी बढाउन सकिन्छ । यस नगरपालिका भित्र धुनवती पोखरी पर्दछ । धार्मिक, ऐतिहासिक र पुरातात्विक दृष्टिले पनि यो पोखरी निकै महत्वपूर्ण छ । यसको विकास र संरक्षणगर गरेर यस क्षेत्रमा पर्यटनको विकास गर्न सकिन्छ ।